

UNIVERZA V LJUBLJANI
FILOZOFSKA FAKULTETA
ODDELEK ZA SLOVENISTIKO

Diplomsko delo

**VODNIKOVA LAŠKA PISMENOST ALI GRAMATIKA
ZA LATINSKE IN FRANCOSKE ŠOLE V ILIRIJI IN
NJEGOVA SLOVENSKA SLOVNICA**

Astrid Bržan

Koper, 2011

Univerza v Ljubljani
Filozofska fakulteta
Oddelek za slovenistiko

Diplomsko delo

**VODNIKOVA LAŠKA PISMENOST ALI GRAMATIKA
ZA LATINSKE IN FRANCOSKE ŠOLE IN NJEGOVA
SLOVENSKA SLOVNICA**

Mentorica: red. prof. dr. Irena Orel

Astrid Bržan

Koper, maj 2011

ZAHVALA

Zahvaljujem se mentorici red. prof. dr. Ireni Orel za izkazano strokovno pomoč in prizadevnost. Hvala mojim najbližjim, ki so mi omogočili študij, me pri njem vzpodbujali, verjeli vame in čakali, kajti vse se enkrat začne in tudi konča.

IZVLEČEK

Primerjava Laške pismenosti s Pismenostjo je pokazala, da sta slovnici dokaj različni. Razlika je že v tem, da je ena slovenska slovnica, druga pa italijanska za slovenske šole. Laška pismenost je nedokončana slovnica v rokopisu, ki je delno ohranjen, medtem ko je Pismenost dokončana in tiskana slovnica. Bistvena razlika je v strukturi in vsebini slovnici, saj Laška pismenost obravnava le nekatera poglavja, ki so skupna s Pismenostjo. Med slovnicama je tudi nekaj podobnosti, in sicer je metajezik pri obeh slovenščina, napisani sta v bohoričici in zasnovani kot učbenika, ki imata praktični namen poučevati in izobraževati. To se kaže v podajanju snovi, saj so strokovna spoznanja podana preprosto in nazorno z namenom, da jih naslovnik razume in pomni.

Ključne besede: Laška pismenost, Pismenost ali gramatika za perve šole, Valentin Vodnik, slovenska slovnica, italijanska slovnica, slovenščina, jezikoslovje, 19. stoletje.

SINTESI

La comparazione della Laška pismenost con la Pismenost ha dimostrato che le grammatiche comparate sono abbastanza diverse. La differenza è già nel fatto che una grammatica è slovena, l'altra è italiana per le scuole slovene. La Laška pismenost è una grammatica incompleta, rimasta in manoscritto, parzialmente conservata, mentre la Pismenost è una grammatica completata e stampata. La differenza principale è nella struttura e nel contenuto grammaticale – la Laška pismenost tratta solo alcuni capitoli che sono comuni alla Pismenost. Le due grammatiche dimostrano anche alcuni parallelismi, come per esempio nella lingua slovena che funge come il metalinguaggio. Inoltre tutte le due grammatiche sono scritte nell'alfabeto di Adam Bohorič (slov.: bohoričica) e sono concepite come libri scolastici con l'obiettivo di insegnare e formare. Questo si manifesta nella presentazione della materia in cui le informazioni vengono spiegate nel modo semplice e chiaro come il destinatario potesse comprenderle e memorizzarle.

Parole chiave: Laška pismenost, Pismenost ali gramatika za perve šole, Valentin Vodnik, grammatica slovena, grammatica italiana, lingua slovena, linguistica, 19. secolo.

KAZALO

1	UVOD.....	1
2	VALENTIN VODNIK.....	2
2.1	Življenje	2
2.2	Vodnik kot jezikoslovec.....	4
2.2.1	Značilnosti Vodnikovega jezikoslovja.....	5
2.3	Vodnik kot učitelj.....	7
2.4	Vodnik kot prevajalec	8
3	O OBRAVNAVANIH SLOVNICAH.....	9
3.1	Laška Pifmenoft ali Gramatika sa Latinke Franzoske shole v Illirii.....	9
3.2	Pifmenoft ali Gramatika sa Perve Shole	12
4	PRIMERJAVA MED SLOVNICAMA GLEDE NA VSEBINO.....	14
4.1	Razvrstitev poglavij po naslovih.....	14
4.2	Uvod v slovnica	17
4.3	Kaj ino sakaj fo deli govora/Befede (oblikoslovje).....	17
4.3.1	Ime (Samostalnik).....	18
4.3.2	Perlog (Pridevnik).....	19
4.3.3	Glagol.....	23
4.3.4	Predlog	24
4.3.5	Narezhe (Prislov)	25
4.3.6	Ves (Veznik)	26
4.3.7	Medmet	27
4.3.8	Vada (Vaja).....	28
4.4	Od govorjenja/Vesanje (skladnja).....	29
4.5	Imena ino perlogi (Samostalniki in pridevniki)	30
4.5.1	Sakaj se konzi per Imenih ino Perlogih premenujejo (Spreminjanje končnic pri samostalnikih in pridevniki)	31
4.5.2	špoli (Spol)	32
4.5.3	števila (Število)	33
4.5.4	Kashepadeshi ino zhleni (Kazalci sklonov in členi).....	34
4.5.5	Od vpotrebe zhlenov (Uporaba členov).....	36
4.5.6	Od permerjaunih ino prefeshnih Perlogou (Primerni in presežni pridevniki)	37
4.5.7	Od imen ino perlogov Velizhaunih, Mainfhaunih ino Grajaunih (Večalna, manjšalna in slabšalna oblika samostalnikov in pridevnikov)	38
4.5.8	Lizhne imena (Osebni zaimki).....	40
4.5.9	Casauni perlogi ino pofebno nameštmena (Kazalni zaimki in posebni zaimki)	42
4.6	Poglavja v Pismenosti, ki jih Laška pismenost ne obravnava	44
4.7	Primerjava jezikoslovnega izrazja po abecednem redu.....	44
5	ZAKLJUČEK.....	49
6	VIRI IN LITERATURA	54
6.1	Viri.....	54

6.2	Literatura	55
------------	-------------------------	-----------

1 UVOD

Pismenost ali gramatika za Perve Shole je slovenska slovnica, medtem ko je *Laška pismenost* nedokončana slovnica italijanskega jezika. Izšli sta leta 1811, napisani sta v slovenskem jeziku, zasnovani kot učbenika in namenjeni šolski rabi.

Diplomsko delo z naslovom *Vodnikova Laška pismenost ali gramatika za latinske in francoske šole v Iliriji in njegova slovenska slovnica* obravnava primerjavo med omenjenima slovnica. Gre za primerjavo predvsem italijanske slovnice s slovensko. Pri primerjavi sem izhajala iz Laške pismenosti in njena poglavja primerjala s poglavji v Pismenosti. Zanimale so me podobnosti in razlike pri obravnavi snovi, ki jo slovnici vsebujeta (kako so razložene skupne slovnične ravnine: oblikoslovje, besedotvorje, skladnja, kaj je v slovnica, v primerjavi z drugo, izpuščeno, česa je več).

Pred samo primerjavo sem predstavila nekaj podatkov iz življenja Valentina Vodnika, nato sem obravnavala njegovo jezikoslovno delo in značilnosti njegovega jezikoslovja. Ker sta slovnici učbenika, sem Vodnika predstavila kot učitelja in nazadnje kot prevajalca, saj v Laški pismenosti zasledimo prevajanje iz italijanščine v slovenščino.

Glavni del diplomskega dela predstavlja vsebinska primerjava med slovnica. Pri primerjavi sem najprej predstavila, v obliki tabele, vsebovanost in razvrstitev poglavij v obeh slovnica. Primerjala sem poglavja, ki jih vsebujeta obe slovnici in ugotavljala podobnosti in razlike med njimi. Navajala sem poglavja v Laški pismenosti in jih nato primerjala s tistimi v Pismenosti. Poglavja, ki jih vsebuje samo Pismenost in jih Laška pismenost nima, sem predstavila posebej. Na koncu sem v obliki slovarčka naredila tudi primerjavo jezikoslovnega izrazja iz Laške pismenosti ter vzporejala izraze s tistimi v slovenski Pismenosti in sodobnimi izrazi.

Pri pisanju naloge sem uporabila predvsem primerjalno metodo dela.

V besedilu navajam zaradi večje preglednosti okrajšavi za obe slovnici:

Lašk., Laška za *Laška pismenost ali gramatika za latinske in francoske šole v Iliriji*;

Piřm., Pismenost za *Pismenost ali gramatika za Perve Shole*.

2 VALENTIN VODNIK

2.1 Življenje

Valentin Vodnik se je rodil 3. februarja 1758 v Zgornji Šiški v Ljubljani. Izhajal je iz trdnega kmečkega rodu. Razen s kmetijstvom se je Vodnikova družina ukvarjala tudi s platnarstvom in prekupčevanjem. Hodil je v latinsko jezuitsko šolo v Ljubljani in po očetovi volji stopil v frančiškanski red. Študiral je filozofijo in bogoslovje (Gspan v ZSS 1956: 402). Leta 1773 se je Vodnik seznanil s Pohlinom in sodeloval v *Pisanicah*. Ko je zapustil samostan, je bil postavljen za duhovnega pomočnika na Soro, nato je bil prestavljen na Bled in v Ribnico in od leta 1793 je bil župnik na Koprivniku v Bohinju. Tedaj se je spoznal z Zoisom.

Na baronovo pobudo se je začel ukvarjati z mineralogijo, toda Zois ga je kmalu pritegnil k svojim literarnim in preroditeljskim načrtom, katerih cilj je bila izdaja del iz zgodovine, zemljepisa, poezije, slovnice, slovarja. Tako se je Vodnik pridružil Zoisovemu omizju in se posvečal uresničevanju programa svojega mentorja. Vodnik se je razvijal v delavnega, vsestransko uporabnega prerodnega delavca.

Zois ga je nagovoril, naj bi izdajal in urejal pratiko, koledar s poučnimi članki iz gospodarstva, zemljepisa, prirodoslovja in leposlovnimi sestavki. Kot *Velika pratika* je izhajala od 1795 do vključno 1797, kot *Mala pratika* pa do leta 1806. Sam je prirejal in pisal časopis *Lublanske novice*, ki je izhajal od 1797 do 1800. Prenehale so izhajati, ker je bilo premalo naročnikov. Vodnik je prevedel tudi dva praktična spisa *Kuharske bukve* in *Babištvo*, v katerih je skrbel za domače izrazoslovje. Leta 1806 je izdal pesniško zbirko *Pesme za pokušino*, ki so prva slovenska pesniška zbirka. Pesmi so imele preprosto obliko in domačo snov, zato so pritegnile tudi kmečkega bralca in dokazale, da je možno v slovenščini izražati pesniške misli. Vodnik je s pesniško besedo skušal slovenskega kmeta navajati k praktičnemu delu in razumnemu življenju. Leta 1809 je izdal *Zgodovino Krajske, Trsta in Goriške*.

V dobi Napoleonove Ilirije je bil Vodnik gimnazijski ravnatelj in je za potrebe tedanjih šol napisal veliko učnih knjig.

Leta 1815 so Vodnika upokojili z nizko pokojnino, ker so sumili, da je prostožidar. Najprej je delal kot pomožni učitelj in prevajalec uradnih razglasov. Prav v tej dobi je napisal svojo najzrelejšo pesem *Moj spomenik*. Zadnje tekste je objavil leta 1818 in 8. januarja 1819 umrl (Janež, Ravbar 1965: 83).

2.2 Vodnik kot jezikoslovec

Vodnik je bil odličen obvladovalec slovenske besede, drugim piscem jezikovni lektor, skratka jezikoslovec v najširšem smislu (Toporišič 1987: 17). Vodnikovo zanimanje za jezikoslovje je imelo korenine, ki so segale v dobo mladosti pred znanstvom z Zoisom. Vodnik je spadal v Pohlinov krog, kjer je bila pomembna Pohlinova slovnica, ob kateri se je Vodnik privajal na normativno, teoretično in praktično preučevanje jezika. Ob Pohlinu je prvotno zrasel, a se nato od njega oddaljil. Vodnikovo jezikoslovje, najprej v obliki slovarstva, nato še slovničarstva, je bilo tesno povezano z njegovim delom za šolo (Kos 1990: 149).

Prvo pomembnejše delo, ki ga je Vodnik zasnoval v območju jezikoslovja, je bil slovar z naslovom *Slowenisches Wörterbuch – Slovensek besednjak*, ki je ostal v rokopisu. Obsega sedem rokopisnih knjig, nemškim geslom je iskal slovenske ustreznice. Vsega skupaj je bilo nad trideset tisoč gesel. Ta nemško-slovenski slovar ni nikoli izšel (Kos 1990: 150).

Drugo pomembno Vodnikovo jezikoslovno področje je slovnično. Za svoje slovnično delo je imel Vodnik predhodnika v Pohlinu, čeprav je za njegove slovnične interese prišla pobuda od Debevca. Morda se je na svoje slovničarsko delo pripravljaj tudi ob Kumerdeju. Zadnji povod za njegovo slovnico bi utegnil biti Kopitarjevo poučevanje kontese Bellegarde v slovenščini, s čimer v zvezi je nastajala Kopitarjeva slovnica (Toporišič 1987: 21).

Najprej je napisal slovnico slovenskega jezika v nemščini (1807), ki pa ni izšla v tisku. V slovenščini je izšla leta 1811, vendar kot izrazita šolska knjiga. Poleg slovarja je poglavitno Vodnikovo jezikoslovno delo in kaže, kako sta se šolska in znanstvena dejavnost med sabo dopolnjevali (Kos 1990: 153).

2.2.1 Značilnosti Vodnikovega jezikoslovja

Besedje

Vodnik si je prizadeval za prerod knjižnega jezika, in sicer z bogatitvijo besednega zaklada in z odstranjevanjem tujih naplavin iz slovenščine (Gspan v ZSS 1956: 422).

Glede besedja Vodnik ni po nepotrebnem zapisal germanizmov, saj je bil gojitelj lepe, slovenske besede. Tako ga je začel vzgajati Zois, ki ga je opozarjal na nepotrebno rabo predvsem germanizmov. Vodnik je zato sistematično iskal slovenske ustreznice za iz nemščine prevzete besede. Ko ni našel primerne slovenske ustreznice, je posegel tudi k drugim Slovanom, npr. Hrvatom, Rusom in k stari cerkveni slovanščini (Toporišič 1987: 28).

Strokovno izrazje

Vodnikovo strokovno izrazje je v celoti slovensko. Glavni vzrok za to je, da je izhodišče pri slovenjenju slovansko, posredno tudi latinsko oz. grško. Izhodišče v latinščini je vidno na koncu slovnice v abecednem seznamu strokovnih izrazov, kjer Vodnik slovenskim izrazom dodaja latinske ustreznice. Poimenovanje, opis in razlaga jezikovnih pojavov so bile nove ubesedovalne naloge slovenščine, s katerimi se je Vodnik prvi spoprijel v takem obsegu in tako uspešno (Pirnat 1986: 101).

Slovensko terminologijo sta pred Vodnikom uvajala v svojih slovnicaх že Zagajšek in Pohlin, vendar z njunimi termini ni bil zadovoljen. Nove zglede za tvorbo slovenskih terminov je iskal pri drugih znanih Slovanih (Smotricki, Lomonosov) (Orožen 1997: 131).

Tuja podstava je vidna zlasti v prevodih izrazov, velikokrat tudi kalkih (pri Vodniku je jasna zveza z rusko ustreznico), npr. *glasniki* 'samoglasniki' iz *glasnye*, *številne imena* 'števniki' iz *im'a čislitel' nye*. Pri Vodniku se je pokazala težnja po enobesednosti. Vodnik je prevzel enobesedno rusko poimenovanje za besedne vrste (*glagol*, *predlog*, *medmet*, *ime*). Kalkirana so tudi poimenovanja za sklone (*imenvaven*, *rodiven*, *dajaven*, *toživen*, *skazaven*, *sturiven*). Močno zastopana so tudi večbesedna poimenovanja, v

glavnem pri delitvi posameznih besednih vrst; to so levoprilastkovne terminološke besedne zveze (*lične namestimena, znanivni naklon, ločivne vezi*) (Pacek 2003: 35).

Uvajanje terminov je pogojeno tudi z namembnostjo besedila, saj gre za učbenik ilirskih primarnih šol. Zato je Vodnik strokovna spoznanja posredoval preprosto, nazorno in didaktično učinkovito, z namenom poučevati in izobraževati (Pirnat 1986: 105).

Vodnik se je lotil terminoloških jezikovnih izrazov tako uspešno, da so se nekatera poimenovanja obdržala vse do danes. Nekatera poimenovanja pa se niso prijela v slovenski slovnični terminologiji (*narečje* 'prislov', *padež* 'sklon' in *lice* 'oseba', *perlog* 'pridevnik', *namestime* 'zaimek', *ime* 'samostalnik', *podpičje* 'klicaj').

Črkopis

Valentin Vodnik si je prizadeval tudi za reformo slovenskega črkopisa. Ugotavljal je potrebo po črkah za glasove z, s, š, ž, č. Kopitarju je svoje predloge poslal kar nekajkrat. Vodnik je za glas z predlagal cirilsko črko з, ω za široki o, u, x za ž ... Skratka, bil je udeležen pri preoblikovanju bohoričice, kar se je zgodilo v 40. letih s prevzemom dotičnih črk (za sičnike, šumevce, za lj in nj) iz gajice (Toporišič 1987: 29).

Obravnavani slovnici sta napisani v bohoričici. Pisava se imenuje po Adamu Bohoriču, ki je prvi določil pravopisna pravila za to pisavo. Razlike z današnjo pisavo lahko opazimo pri zapisovanju sičnikov in šumnikov:

velika črka	mala črka	izgovorjava
Z	z	c
ZH	zh	č
S	f	s
SH	fh	š
S	s	z
SH	sh	ž

Vidimo, da se nekatere črke v bohoričici ločijo samo, če so zapisane kot male (S Ѧ). Veliki i in j so zapisovali s črko I, pa tudi za u in v je velika črka obakrat V. Polglasnik so zapisovali z e, kar se opazi tudi pri Vodniku (*Terst, vert, terg, gerd*). Značilno je bilo tudi pisanje apostrofa pri predlogih, ki se jih piše samo z eno črko, npr. *k' nji, v' ktirmu, v' Rimu*.

V svojem času je bila bohoričica uspešna pisava, saj je Slovencem omogočila, da so se hitro naučili brati in pisati.

2.3 Vodnik kot učitelj

Službo učitelja je začel leta 1798, ko je Vodnik nastopil kot profesor v petem gimnazijskem razredu in poučeval vse predmete, vendar so mu bili posebej všeč zgodovina, zemljepis in jeziki s književnostjo. S šolskim letom 1807/1808 se je gimnazija razdelila na šest razredov, pouk je postal predmeten in tako Vodniku ni bilo več potrebno poučevati vseh predmetov. V šolskem letu 1808/1809 je bil učitelj zgodovine in zemljepisa, neobvezno je učil tudi italijanščino (Kos 1990: 18).

Kot gimnazijski učitelj je bil dejavna osebnost, opozarjal je na pomanjkljiva učila, na slab učiteljski položaj, ki ima premalo ugleda (Kos 1990: 154). V šoli je mladino vnemal za domoljubje, znanost in umetnost. Učence je navajal k samostojnosti, delavnosti in značajnosti (Gspan v ZSS 1956: 403).

Prav delo v šoli mu je pokazalo potrebe po učbenikih in tako se je leta 1806 začel ukvarjati s pisanjem šolskih knjig. Njegov prvi učbenik je bil s področja domače, slovenske zgodovine, napisan v nemščini.

Glavni čas njegovega učbeniškega delovanja je nastopil pod Francozi v času Ilirskih provinc. V tem času je Vodnik doživel posebno upoštevanje v šolskem sistemu, verjetno zaradi znanja italijanskega in francoskega jezika, ki sta bila jezika za stike z novo državno upravo. Ravno zaradi tega je postal najprej začasni profesor francoščine ter leta 1810 tudi ravnatelj na novo urejene gimnazije, hkrati je bil ravnatelj ljubljanskih osnovnih šol in rokodelskih šol (Kos 1990: 19). Izvedena šolska reforma je povzročila, da je slovenščina postala učni jezik zlasti v nižji šoli. Vodnik je pričel z izdajanjem

slovenskih učbenikov za različne predmete z namenom, da se slovenščina utrjuje in uvaja v šoli. Večinoma so bile knjige prevedene ali prirejene po tujih predlogah. Med njimi sta bili knjigi za osnovnošolce: *Abeceda za Perve šole* (1811), *Abeceda ali Azbuka, Das ABC-Buch, L' Abécé* (1812), knjiga za učenje francoščine v slovenskem jeziku z naslovom *Početki gramatike, to je Pismenosti Francozke* (1811), *Keršanski navuk za illirske dežele* (1811), učbenik italijanščine *Laška pismenost ali gramatika za latinske francoske šole v Illirii* (ok. 1811), ki je ostal v rokopisu, najpomembnejša pa je bila slovnica slovenskega jezika, napisana v slovenščini z naslovom *Pismenost ali Gramatika za Perve Šole* (1811) (Kos 1990: 156, 157).

Vodniku je bilo učiteljsko delo zelo pri srcu, tako da je bila to zadnja služba v Vodnikovem življenju, ki je trajala do upokojitve.

2.4 Vodnik kot prevajalec

Valentin Vodnik je bil vsestranski prevajalec. Ustvarjal je v vseh vrstah prevajanja, in sicer od umetnostnega do strokovnega. Kar se tiče književnega prevajanja, se je loteval vseh vrst besedil od proze, poezije, lirike, epike, dramatike. Pri strokovnem prevajanju je prevajal časopisna in uradna besedila, strokovne knjige s področja medicine in kulinarike, tudi vrsta učbenikov, ki jih je objavil za časa Ilirskih provinc, je delno prevedena. Prevajal je iz nemščine, italijanščine, francoščine in grščine v slovenščino (Rode 1991: 312).

Vodnik se je zavedal razlike med umetnostim in strokovnim prevajanjem. Pri umetnostnem ni samo prevajal, ampak je izvornike prilagajal in prirejal. Vodnik se je strinjal s tistimi teoretiki, ki so bili mnenja, da lahko poezijo uspešno prevaja samo pesnik. Torej je o prevajanju razmišljal tudi teoretično. Pri strokovnem prevajanju je začutil, da je pri takem prevajanju bistvo referenčni pomen. Spoznal je, da ima vsaka stroka svoj podjezik, svojo terminologijo, lastna poimenovanja (Rode 1991: 314). Vodnik ni nikoli uporabljal besed *prevajati* in *prevod*, ampak je rabil besedi *prestaviti* in *preložiti*, ko je mislil prevajanje sploh ter izraz *presloveniti*, če je bil ciljni jezik slovenščina (Rode 1991: 313). V Laški pismenosti gre za dobesedno prevajanje iz Soavejeve slovnice.

3 O OBRAVNAVANIH SLOVNICAH

3.1 Laška Pismenost ali Gramatika za Latinske Franzoske šole v Illirii

Laška pismenost je druga¹ Vodnikova slovnica tujega jezika, ki je nastala okoli leta 1811. Prvotni naslov je bil *Početki Laškiga Iezika za Latinske francoske šole v Illirskih državah*, nato je Vodnik ta naslov prečrta in slovnico naslovil *Laška Pismenost ali Gramatika za Latinske Francoske šole v Illirii* in dodal avtorstvo *Prestavil Vodnik*.

Kot predloga je Vodniku služila italijanska slovnica Francesca Soaveja z naslovom *Grammatica italiana ad uso delle scuole normali* (1818), ki je izšla že prej in je to le ponatis. Slednja je sestavljena iz dveh delov. Prvi del (*Libro primo*) je sestavljen iz štirih poglavij (1. Splošna razlaga besednih vrst in skladnje, 2. O samostalnikih in pridevnikih, 3. O glagolih in deležjih, 4. O predlogih, prislovih, veznikih in medmetih). Drugi del (*Libro secondo*) podrobno obravnava sintakso.

Ohranjena Laška pismenost je prevod prvega dela Soavejeve slovnice, in sicer vsebuje prvo (Splošna razlaga besednih vrst in skladnje) in drugo (O samostalnikih in pridevnikih) poglavje.

Laška pismenost je učbenik italijanskega jezika s slovenskim metajezikom, kar pomeni, da Vodnik v slovenščini razlaga italijanski jezik. Bila je nujen pripomoček pri šolskem pouku. Slovnica je nedokončano delo, zato je ostala v rokopisu. Pisana je v bohoričici tako kot Pismenost. Slovnica je kratko delo, saj zajema 40 strani, tj. 20 listov, kajti Vodnik označuje liste in ne strani, medtem ko ima Pismenost 190 strani.

Slovnica ima dva dela, in sicer *Odločik prvi*, ki zajema sedem listov ter *Odločik drugi*, ki zajema štirinajst listov. V obeh delih Vodnik pretežno obravnava oblikoslovje, v prvem delu je nekaj skladnje (*Od govorjenja (del Discorso) ino od tiga, kar izобрази en*

¹ Prvi učbenik tujega jezika je Vodnikova francoska slovnica z naslovom *Početki gramatike, to je pismenosti francoske gospoda Lhomonda* (1811). Vodnik je delo prevedel in priredil.

izrek), v drugem delu naletimo tudi na besedotvorje v poglavju z naslovom *Od imen inu perlogov Veličaunih, Mainšaunih ino Grajaunih*, kjer obravnava pripone za tvorjenje večalnih, slabšalnih in manjšalnih besed, t. i. modifikacijskih izpeljank.

Poglavja v prvem delu

Sploh izlaganje govora ino njega dela – v tem poglavju razloži, da so besede deli govora, iz katerih je govor sestavljen. Nato našteje sedem besednih vrst, ki so kot pravi »deli nashiga govorjenja«: *Ime, Perlog, Glagol, Predlog, Narezhe, Ves, Medmet*.

Kaj ino zakaj so deli deli govora – Vodnik tukaj predstavi sedem besednih vrst:

- ime (nome) 'samostalnik',
- perlog (aggettivo) 'pridevnik',
- glagol (verbo),
- predlog (preposizione),
- narezhe (avverbio) 'prislov',
- ves (congiunzione) 'veznik',
- medmet (interposto).

Na koncu doda še poglavje *Vada*, v katerem ponavlja obravnavane besedne vrste, da se jih učenci naučijo razlikovati.

Od govorjenja (del discorso) – to je poglavje o skladnji, kjer Vodnik razloži, kaj je izrek, analizira stavek, obdelana je stavčnočlenska skladnja.

Poglavja v drugem delu

Imena ino perlogi – poglavje je sestavljeno iz več podpoglavij. Obravnava spol in število samostalnikov ter pridevnikov, sklone, stopnje pridevnika, pripone za tvorjenje večalnih, slabšalnih in manjšalnih besed, osebne zaimke, posebne zaimke v italijanščini.

Slovnica vsebuje preprosto in natančno razlago pomembnih poglavij italijanske slovnice, veliko je primerov v italijanskem jeziku, ki mu sledi slovenski prevod. Primeri so večinoma vzeti iz vsakdanjega življenja; ponekod Vodnik navaja tudi primere iz Danteja, Boccaccia, Petrarke, tako da na koncu primera navaja ime avtorja in številko strani.

3.2 Pifmenoft ali Gramatika sa Perve Shole

Vodnikova Pismenost je prva slovenska slovnica, ki je v slovenski jezikovni obleki izšla leta 1811 v Ljubljani. Vodnik je svojo slovnico začel že pred letom 1807 pisati v latinščini, leta 1807 jo je napisal v nemščini. Ta ni izšla v tisku, ampak je ostala v rokopisu, ker se je Zois odločil za Kopitarjevo slovnico (Toporišič 1987: 22).

Že sam naslov *Gramatika za prve šole* slovnico označuje kot šolski učbenik, ki je bil namenjen učencem in učiteljem. Slovnica je izšla v obdobju Ilirskih provinc, ko je bila izvedena šolska reforma. Za učni jezik v osnovnih in nižjih srednjih šolah so postavili deželni jezik. Tako so slovenščini priznali pravico do obstoja v šolah. Po Vodnikovi zaslugi so začeli izhajati prvi slovenski učbeniki. Slovnica je bila hkrati njegovo najpomembnejše znanstveno in šolsko besedilo, saj si je prizadeval, da bi koristil tako razvoju šolstva kot tudi domači, zlasti jezikoslovni znanosti (Kos 1990: 153). Njegova slovnica ni bila samo znanstvena, ampak predvsem praktično-normativna.

Pomen slovnice je, da je prvič predstavila slovnično podobo slovenskega jezika za šole v domačem jeziku ter tako združila šolsko in znanstveno dejavnost, ki sta se med sabo dopolnjevali in pogojevali (Kos 1990: 158).

Predstavlja prvo slovensko ubeseditev tovrstne strokovne vsebine, saj so bile nove ubesedovalne naloge slovenščine poimenovanje, opis in razlaga jezikovnih pojavov v celoti (Pirnat 1986: 101).

Pismenost obsega 190 strani in je napisana v bohoričici. Vsebuje naslednja poglavja:

- glasoslovje (*A Zherke* – seznani bralca z glasovi slovenskega jezika, naglasom (obravna tudi tonemski naglas), izgovorom samoglasnikov, zlogom, delitvijo glasov),
- oblikoslovje (*B Befede* – najobsežnejše poglavje in obravna devet besednih vrst: *ime, perlog, namestime, glagol, deleshje, predlog, narezhe, ves in medmet*),
- skladnja (*C Vesanje* – razdeljeno je na dva dela, kjer v prvem delu obravna rabo posameznih besednih vrst, v drugem pa besedni red, povezovanje stavkov, poda razpredelnico *glagolskih podob*),

- besedotvorje (*D Isobrasenje befed* – obravnava navadno izpeljevanje iz samostalnikov in pridevnikov ter sestavljanje iz glagolov, na koncu je prikazano še prevzemanje besed, zlasti lastnih),

- meroslovje (*E Glafova mera* – obravnava zlog, enozložne in večzložne besede. Vodniku izraz *dolg* pomeni naglašen, *kratek* nenaglašen. Določila glede premičnega naglasa so zelo splošna, pri dvozložnicah pa naj bi bil naglas na prvem zlogu.)

- ločila (*F Prepone* – navaja ločila: *res* 'vejica', *nadpizhje* 'podpičje', *dvapizhje*, *pika*, *prafhaj*, *podpizhje* 'klicaj', *medmestje* 'oklepaj'.).

V dodatku je še slovarček strokovnih izrazov pod naslovom *Pomen pifmenjih befed po abezednimu redu*, kjer slovenskim terminom dodaja latinske, ponekod tudi nemške ustreznice.

Slovnica je prvotno vsebovala Predgovor, v katerem je bila objavljena pesem *Ilirija oživljena*. V njem je bilo tudi več narodnoprebudnih misli v zvezi z vprašanjem, zakaj učiti slovenski jezik po slovnici, napisani v domačem jeziku. Ta uvodni del je bil po koncu Ilirskih provinc in vrnitvi avstrijske oblasti umaknjen.

4 PRIMERJAVA MED SLOVNICAMA GLEDE NA VSEBINO

4.1 Razvrstitev poglavij po naslovih

PISMENOST	LASHKA PISMENOST
Pismenost ali Gramatika	Pozhetki Lashkiga Jesika Bukve Perve Isviranje Befedi (Etimologia)
	Odlozhik Pervi
A. ZHERKE	<u>fploh islaganje govora</u> <u>ino njega delov</u>
Nijh lhtevilo	<u>Kaj ino sakaj so deli</u> <u>govora</u>
Dolgi ino kratki glafniki	Ime (Nome)
Isreka nektirih foglafnikov	Perlog (Aggettivo)
Slog	Glagol (Verbo)
Rasdelenje slogov v vezhzloshnih befedah	Predlog (Preposizione)
Pogolt	Narezhe (Avverbio)
B. BESEDE	Ves (Congiunzione)
I. Ime	Medmet (Interposto)
Spol	Vada Sa lozhenje delov nafhiga govorjenja
Shtevilo	<u>Od Govorjenja</u> (del Discorso) ino od tiga, kar isobradi en isrek
Padesh	Odlozhik Drugi
Sklanjanje	<u>Imena ino Perlogi</u>
I. Sklanjanje	<u>Sakaj se konzi per Imenih</u> <u>ino Perlogih premenujejo</u>
II. Sklanjanje Imen fredniga spola	<u>fpoli</u> (i Generi)
III. Sklanjanje Imen shenskiga spola s konzam a	<u>lhtevila</u> (i Numeri)
IV. Sklanjanje	<u>Kashepadeshi ino zhleni</u> (fegnacasi e articoli)
II. Perlog	<u>Od vpotrebe zhlenov</u>

Stopnje merjenja v perlogih	- Vpotreba odkasavniga zhlena per laŝtnih imenih
III. Shtevilne imena ino perlogi	- Vpotreba odkasavnih zhlenov ino neodkasavnih s ŝplohnimi imeni
Redovne ŝtevila	<u>Od permerjaunih ino</u> <u>prefeŝnih Perlogou</u>
III. Nameŝtime	<u>Od imen inu perlogov</u> <u>Velizhaunih,</u> <u>Mainshaunih ino</u> <u>Grajaunih</u>
IV. Glagol	- Velizhaune
Naklon	- Mainshaune
Zhaŝ	- Grajaune
Lize, ŝtevilno	<u>Lizhne imena</u>
Vprega	<u>Casauni perlogi ino</u> <u>posebno nameŝtimena</u>
Deleŝhje ino Pomošni glagol	Egli ino ella
Podoba	Che, Cui, Quale, Chi
Vprega pomoŝniga glagola ŝim	Opomini
Vprega glagolŝka	Questo, Coteŝto, Quello, Coŝtui, Coteŝtui, Colui
Obraseenje zhaŝov ino naklonov	Eŝŝo, Deŝŝo, ŝteŝŝo, Medeŝŝimo
Nepravni glagoli	Altri, Altrui
V. Deleŝhje	
VI. Predlog	
VII. Narezhje	
VIII. Ves	
IX. Medmet	
C. VESANJE	
I. Sklad beŝedi med ŝeboj	
Skld imenov s'imeni	
Skld perloga s'imenam	
Raba ŝtevilnih imen	
Skld ino raba nameŝtimenov	
Vesanje glagolov ŝploh	
Raba glagolŝkih podob	
Skld deleŝhjev	
Potreba ino nepotreba predlogov	
Skld narezhjev	
Skld vesi	
II. Vesanje zelih isrekov ino	

štavkov	
Samnasebni sled, versta ino red befedi v'zelih isrekih ino stavkih	
Nenasebni red befedi	
Pretaknenje nasebniga reda	
Vjemanje isrekov in stavkov	
D. ISOBRASENJE BESED	
Isobrasenje sloshenih	
Isobrasenje imen	
Isobrasenje perlogov	
Obrasenje in preobrasenje glagolko	
Obras ptujih imen per nal'	
E. GLASOVA MERA	
F. PREPONE	
Pomen pismenjih besed	
Kasaviz sapopadka	

Tabela prikazuje razvrstitev poglavij v danih slovnica h glede na naslove. Iz pregleda razberemo, da je razvrstitev poglavij povsem različna. Pismenost je strukturirana bolj pregledno, saj si poglavja sledijo zaporedno od glasoslovja, skladnje, besedotvorja, meroslovja vse do ločil. Laška pismenost, po naslovih sodeč, v prvem delu prične z oblikoslovjem, nekaj je tudi skladnje in v drugem delu ponovno nadaljuje z oblikoslovjem. Nima toliko poglavij, ker je Vodnik ni dokončal.

Glede oblike naslovov je v Pismenosti lažje razbrati, kaj je nadnaslov in kaj podnaslov, saj je lepo ponazorjeno z velikostjo črk, medtem ko je Laška pismenost v rokopisu in je to težje razbrati, in sicer nadnaslove ima dvojno podčrtane in napisane z nekoliko večjimi črkami, podnaslovi pa so podčrtani z eno črto.

4.2 Uvod v slovnica

V uvodu Laške pismenosti z naslovom »*fploh islaganje govora ino njega delov*« Vodnik razloži, kaj pomeni glagol govoriti, tj. »*s besedami isrekvati fvoje misli*« (Lašk.: 1). Razloži, da so besede deli govora, iz katerih je govor sestavljen. Nato našteje sedem besednih vrst, ki so kot pravi »*deli nafhiga govorjenja*«: *Ime, Perlog, Glagol, Predlog, Narezhje, Ves, Medmet*.

V uvodu Pismenosti z naslovom »*Pifmenoft ali Gramatika*« pa Vodnik opozori, da je gramatika »*gresfhka beseda*« in pove, kako ji pravimo v našem jeziku, tj. *Pifmenoft ali Pifmenja snadnoft*. Podana je definicija pismenosti in kaj je zanjo potrebno znati, in sicer »*sa pifsanje je treba snati zherke, sa govorjenje je treba snati vfaktire besede, ino snati njih vesanje med feboj*.« (Pifm.: 1).

Razvidno je, da se uvoda v slovnica razlikujeta. Laška pismenost poda definicijo glagola govoriti, Pismenost pa definicijo pismenosti. Vodnik v Laški pismenosti že v uvodu našteje obravnavane besedne vrste, medtem ko v Pismenosti jih našteje v poglavju *Besede*. V Laški pismenosti našteje sedem *plemenov* 'vrst' (*Ime, Perlog, Glagol, Predlog, Narezhje, Ves, Medmet*), ker zaimek obravnava v okviru pridevnika, deležje pa pod glagolom. V Pismenosti jih ima devet, saj kot samostojni besedni vrsti navaja tudi deležje in zaimek: *Ime, Perlog, Nameftime, Glagol, Deleshje, Predlog, Narezhje, Ves, Medmet*.

4.3 Kaj ino sakaj fo deli govora/Besede² (oblikoslovje)

V Laški pismenosti sledi poglavje »*Kaj ino sakaj fo deli govora*«, kjer obravnava sedem besednih vrst. Pismenost pa besedne vrste obravnava v poglavju »*Besede*«, in sicer jih obravnava devet.

² Prvi naslov se nahaja v Laški pismenosti, drugi pa v Pismenosti.

4.3.1 Ime (Samostalnik)

Prva obravnavana besedna vrsta je v obeh slovnicaх samostalnik. Laška pismenost navaja v oklepaju italijansko ustreznico za samostalnik, ki je »nome«, saj gre za slovnico tujega jezika. Slovnici vsebujeta osnovno definicijo samostalnika, ki se pomensko ne razlikujeta:

Lašk.: *Imena pomenio al osebe al stvari, od ktirih govorimo.*

Pifm.: *Ime je beseda, ktira kashe eno osebo, eno stvar.*

Ob definiciji so v obeh slovnicaх navedeni tudi primeri. Laška pismenost navaja najprej italijansko besedo in nato ustreznico v slovenščini: *Pietro, Peter; Paolo, Pavel; aqua, voda; fuoco, ogenj; fiore, zvet; frutto, sad*. Pismenost pa sledeče primere: *Peter, Pavl, bukve, klobuk*. Primeri so različni, le imeni Peter in Pavel se pojavljata v obeh.

Slovnici navajata, da poznamo lastna in občna imena, vendar imata različni poimenovanji. Laška pismenost samostalnike loči na posebne ali lastne in splohne ali opčinje, Pismenost pa na narečivne ali splošne in lastne. Sledi definicija za lastna in občna imena. Definiciji se v samem pomenu ne ločujeta, so pa spremembe v primerih:

Lašk.: -lastna: *Pietro, Peter; Paolo, Pavel: Sole, fonze; Luna, mefiz; Trieste, Terst; Fiume, Reka; Ragusi, Dubrovnik; Lubiana, Lublana;*

-občna: *uomo, mosh, zhlovek; donna, shena; legno, les; sasso, kamen; prato, travnik; campo, polje; casa, hisha; piazza, terg; lago, jesero; fiume, potok, reka.*

Pifm.: -lastna: *Adam, Eva, Sava, Lublana;*

-občna: *zhlovek, konj, hisha.*

Enaki primeri v obeh slovnicaх so trije, in sicer Ljubljana, človek in hiša. V Laški pismenosti je Vodnik navedel bistveno več primerov, kjer ponovno italijanskemu primeru sledi slovenski prevod. Pri samostalnikih v italijanščini *uomo* in *fiume* Vodnik poda obe možni varianti v slovenščini (*uomo – mosh, zhlovek; fiume – potok, reka*).

Laška pismenost zaključi samostalnik s tem, da pravi, da so vrh tega osebni zaimki »lizhna imena«. Vodnik jih našteje (*io, jes; ta, ti; noi, mi; voi, vi; se, febe, fe*) ter razloži, zakaj jih tako poimenuje: »... *ker io ino noi pomenio lize al liza, ktire govore; tu ino voi, tifte ktirim govorimo; ino se pomeni druge, ktire ne govore ino ktirim ne govorimo, ampak od ktirih govorimo.*« (Lašk.: 2).

Pismenost pa govori, da imajo samostalniki spol, število, sklon (*padesh*) in sklanjatev.

4.3.2 Perlog (Pridevnik)

Slovnici najprej navajata osnovno definicijo pridevnika,³ da so pridevnik oziroma pridevniki tiste besede, ki jih postavimo ob samostalnikih, da poimenujejo, kakšne so osebe ali stvari, o katerih govorimo. Laška pismenost ima primere v italijanščini in nato sledi še prevod v slovenščini: *questo pomo è dolce, to jableko je sladko; quella fragola è matura, tišta radezha jagoda je sreła*. Vodnik pa v Pismenosti navede primere: *kruh je dober, tepka je sladka, sele je kiflo* ter doda razlago: »... *tukaj perlagamo besede dober, sladka, kiflo imenam kruh, tepka, sele; tedaj dober, sladek, kifel ino druge take so perlogi ...*« (Pifm.: 36).

Vodnik v Laški pismenosti razloži rabo kazalnih zaimkov *questo* 'tisto' in *quella* 'tista': »*Perloge questo, quella polagamo imenam pomo ino fragola sa bol raslozhno pokasati od ktirga jableka od ktire jagode govorimo.*« (Lašk.: 2). Kazalni zaimek stoji pred samostalnikom, na katerega se nanaša (*questo pomo, quella fragola*). Gre za pridevniško rabo, zato Vodnik razume, da sta to pridevnika: »*Perloge questo, quella polagamo ...*« (Lašk.: 2). Utemelji tudi, da pridevnika sladek in zrel kažeta na *kakšhinoft* 'lastnost' jabolka in jagode, zato pravi, da so eni pridevniki *kakšhnivavni* 'lastnostni'. Našteje primere lastnostnih pridevnikov. To je v Pismenosti izpuščeno.

Laška pismenost nadaljuje z obravnavo t. i. drugih pridevnikov, ki jim v italijanščini pravimo *indicativi* oziroma *aggettivi determinativi*.⁴ V slovenščini so to zaimki (svojilni, kazalni, nedoločni) in števniki (glavni in vrstilni). Vodnik zaimke obravnava v okviru pridevnika in ne kot samostojno besedno vrsto, kot to stori v Pismenosti. Razlaga indikativov je predstavljena v šestih točkah.

Pod prvo točko predstavi kazalne zaimke. Laška pismenost jih ne poimenuje, ampak prične z definicijo: »*Tifti, ktiri kashejo dolozheno stvar ...*« (Lašk.: 2), medtem ko jih v Pismenosti imenuje *kasavne namestimena* in nato sledi razlaga: »*Kasavne namestimena so ktire kashejo tišto stvar, od ktire govorimo ...*« (Pifm.: 60). Obe imata naštete primere, ki se razlikujejo predvsem po obliki:

³ Laška pismenost v oklepaju podaja italijanski izraz za pridevnik, tj. *aggettivo*.

⁴ *Aggettivi determinativi* so: *aggettivo possessivo* 'svojilni zaimek', *aggettivo dimostrativo* 'kazalni zaimek', *aggettivo indefinito* 'nedoločni zaimek', *aggettivo numerale* 'števniki', *aggettivo interrogativo* 'vprašalni zaimek'.

Lašk.: *questo, ta; cotesto, tukaj ta; quello, uni; medesimo, ravno tift; ftesso, fam;*
Pifm.: *ta ali ti, tak, takshin, tift al taift, un, vunoten (jenfeitig), telki al tolki, fleden al flehrin, satojin (tantus, fo groß) tolkshin.* V Pismenosti dokaže še, da se ti zaimki sklanjajo kot pridevnik *lep*, kot primer sklanja zaimek *ta*.

V drugi točki Vodnik pravi, da so to tisti pridevniki, ki kažejo določeno število (*uno, eden; due, dva; tre, trie; quattro, fhtirji*); red, v katerem stojijo stvari (*primo, prvi; secondo, drugi; terzo, tretji; quarto, zheterti*) ali kažejo celo število (*ogni, vfak; ciascuno, flehrin; ciascheduno, vfactir; tutti, vfi*) ali pomenijo brezštevilnost (*niuno, nobeden; nissuno, nihzhe*). Torej obravnava glavne in vrstilne števnike, totalne zaimke in nikalna zaimka.

Tudi Pismenost uvršča števnike '*fhtevilne imena*' k pridevnikom. Obravnavani so v podpoglavju »*Shtevilne imena ino perlogi*«. Podana je definicija, da so števniki tisti, s katerimi štejemo in so lahko tudi pridevniki, ki stojijo ob drugem samostalniku. Deli jih na *prvoobrasne* 'glavne' in *redovne* 'vrstilne'. Razloži, da »... *pervoobrasne ne isvirajo is drugih, temozh fo fvojiga lafniga obrasa ino podobe; redovne pa pomenio red ino verfto med ofebami al ftvarmi.*« (Pifm.: 45). Nadaljuje z razlago glavnih števnikov, in sicer, da so to tisti, po katerih se vprašamo *kolko*. Navedeni so primeri s številko in besedo (*1 eden al en, 2 dva,...*), medtem ko ima Laška pismenost zgolj štiri primere, zapisane le z besedo.

Pismenost navaja tudi, da števnik *en* sklanjamo kot pridevnik *lep* ter opozori, da se *dva* sklanja drugače in poda celotni sklanjatveni vzorec za ta števnik. Sledijo sklanjatveni vzorci za števnike *tri, štiri* in *pet*. Razloži še kako sklanjamo števnik *sto* in *tisoč* ter pri števniku *enaindvajset* omenja, da se sklanja samo v zadnjem delu besede (*en in dvajsetih, en in dvajsetim ...*). Vodnik nadaljuje z vrstilnimi števniki. *Redovne fhtevila* upošteva kot samostojen velik naslov, nato pa pod opomini obravnava še druge vrste števnikov (*plemenivne, ponavlavne, mnoshivne, vfhtrizne fhtevila*).⁵

Vrstilni števniki (*redovne fhtevila*) so tisti, po katerih se vprašamo *kelki, kolki, ta kelki, ta kolki*. Navede 29 primerov tako s številko kot z besedo, v Laški pismenosti zasledimo le *primo, prvi; secondo, drugi; terzo, tretji; quarto, zheterti*.

⁵ Laška pismenost slednjih ne obravnava.

Pri ločilnih števnikih (*plemenivne števila*) navede vprašalnico *kolkir – a – o*. Tukaj Vodnik v oklepaju poda tudi vprašalnici v latinskem in nemškem jeziku (*quotuplex, wie vielerlen*) ter navede primere: *sam al en sam al li en al vse en, dvoji, troji, zhvetiri, petiri, defetiri, stotiri ino take s konzam iri*.

Nadaljuje s ponavljalnimi števnikami (*ponavljavne števila*), ki imajo vprašalnico *kolkokrat kaj spet delamo al ponavlam* in jih našteje: *enkrat, dvakrat, defetkrat, stokrat*. Razloži, da tem števnikom dodamo *krat*.

Množilni števnik (mnoshivne števila) so definirani kot števnik, ki »... *kashejo kolko mnoshna je kakshina stvar, kolkornja al kolkogubna je (wie vielfach)*.« (Pifm.: 51). Slednji so: *edinji (simplex, singularis, einfach), dvojsten, trojsten, zhvetirnji, petirnji, defetirnji ...* Pri *edinji* zasledimo ponovno še tuja poimenovanja.

Na koncu obravnava *vshtrizne števila*, ki »... *kashejo kolko stvari shtejemo vkup al v shtriz al na enkrat, postavim, kadar prafhamo: po kolko? Pride odgovor: po enim al po famim, po dva, po tri, po defet, po sto, ino tako s besedo po ino s pervoobrasnim shtevilam*.« (Pifm.: 52). Torej so to števnik z besedo *po* in glavnim števnikom.

Vodnik omeni, da lahko iz števnikov delamo tudi nekatere samostalnike, pridevnike, glagole in prislove. Navede primere po točkah.

Zasledimo tudi *nedolozhne in sploshne števila*, ki pomenijo neko množino in ne povejo koliko. Te so: *noben al nobeden (nullus, keiner), vef, vfa, vse; pol, vfak, veliko, malo, zel – a – o, nekaj, nizh*. V Laški pismenosti sta enaka primera le nobeden in vsak.

Tretja točka v Laški pismenosti pravi, da so t. i. *indicativi tisti*, ki pomenijo nedoločene stvari in nedoločena števila, kakor *qualche, kakshin; qualcuno, neki, nekdo; alcuno, nekaj; qualunque, kdorkol*. To so v italijanščini nedoločni pridevniki (*aggettivi indefiniti*). Vodnik za lažje razumevanje navede primera s stavkom: *vorrei qualche frutto, bi rad kakshino sadje; veggo alcuni fiori, vidim nekaj zvetov*. Torej obravnava nedoločne zaimke.

V Pismenosti so obravnavani nedoločni zaimki za tretjo osebo. Vodnik navede primere le teh: *neki al nek, nektir, nekaj, nekajshin, mnogtir, marfiktir, maloktir, vfactir al vfakir*. Pove, da se ti sklanjajo kot pridevnik *lep*. Podana sta sklanjatvena vzorca za zaimka *nihče* in *nekdo*, ki se sklanjata drugače kot drugi. Za m. in ž. sp. sklanja zaimek *nihče* oziroma *nekdo*, za srednji spol pa zaimek nič oziroma *nekaj*. Ponovno v oklepaju zasledimo še latinsko in nemško poimenovanje: *nihzhe (nemo, Niemand), nekdo (quidam, non nemo, Jemand), nizh (nihil, Nihts), nekaj (aliquid, Etwas)*.

Opazimo, da so v obeh slovnica enaki le zaimki neki, nekdo in nekaj. V Laški pismenosti so primeri ponazorjeni s stavkom, ker gre za slovnico tujega jezika.

Četrta točka obravnava svojilne zaimke. Vodnik pravi, da jih v italijanščini imenujejo »possessivi«. V slovenščini jih ne poimenuje. Sledi samo definicija, ki pravi: »*Perlogi mio, moj; tuo, tvoj; suo, njegov; nostro, naš; vostro, vaš; loro, njih kashejo zhigava je rezh od ktire govorimo ...*« (Lašk.: 3). Navede nekaj primerov: *la mia mano, moja roka; il tuo libro, tvoje bukve; la sua casa, njegova hiša; i nostri pensieri, naše misli*. V Pismenosti jim pravi *perlaftivne namestimena* in razloži, da »... *fo s ktirmi komu kaj v laft perrekujemo ...*« (Pism.: 59). Definiciji v slovnica sta različni. Primeri so podobni, Pismenost doda še zaimke svoj, njen, najin, vaju. Opozori, da se sklanjajo po podobi lep. Pismenost govori še o zaimku za 3. os. dv. in mn., ki ostane v vseh sklonih nespremenjen (*nju fin, nju fina, nju finu, njih konjov, njih konjam*).

Vodnik v Laški pismenosti pod točko pet obravnava člene, ki jih v slovenščini nimamo. Govori o določnih in nedoločnih členih. Najprej našteje določne člene (*il, la, i, gli, le*) in razloži, da te Lahi dodajajo samostalnikom, ko govorijo o točno določenih stvareh. Navede primer, kako se določni člen rabi: »... *zhe hozhem tiftu kupizo imeti od ktire fim dolozhno s nekom govoril al ktira mu je she snana, porezhem datemi il bicchiere, daj mi kupizo ...*« (Lašk.: 3).

Pri razlagi nedoločnih členov v oklepaju zapiše, kako se jim reče v italijanskem jeziku, tj. indeterminati, pri določnih italijanskega izraza ne navede. Vodnik našteje nedoločne člene *uno, en; una, ena* ter obrazloži, da so nedoločni »...*ker s njimi kashemo ftvari, ktire na tanko ne dolozhimo*.« (Lašk.: 3). Razlago ponazori tudi s primerom »*Tako, zhe hozhem nektiro kupizo imeti ino mi ni leshezhe ktiro al kakshino porezhem datemi un bicchiere, daj mi eno kupizo ...*« (Lašk.: 3). Primeri so natančni in jasni, tako da se enostavno razume, zakaj gre.

Sledi šesta, zadnja, točka, kjer Vodnik poda razlago zaimkov. Pravi, da so to tisti, ki poimenujejo neko osebo ali stvar, ki je že imenovana. Navede primere zaimkov: *egli, on; ella, ona; lui, on; lei, vi, ona; loro, oni; ciò, to; questi, ta; quegli, uni; costui, tukaj ta; colui, tam uni, uni ...* Imenuje jih »*namestimena*«, v italijanščini pa »*pronomi*«. Povedano ponazori z zgledom, ponovno najprej v italijanskem jeziku, nato še prevod v slovenščini.

Pismenost zaimke obravnava v poglavju *Zaimek (Namestime)*. Obe slovnici podata podobni definiciji zaimka, da so to besede, ki stojijo namesto samostalnika, medtem ko Laška pismenost, za natančnejše razumevanje, doda še » ... jih stavimo namešt ponavljanja imenov tistih oseb al stvari, ktire smo še imenvali.« (Lašk.: 3). V Pismenosti Vodnik našteje šest vrst zaimkov: 1. lizhne, 2. lizhno povrativne, 3. perlastivne, 4. kasavne, 5. nanafhavne, 6. prafhavne.

4.3.3 Glagol

V naslovu tuje slovnice Vodnik navede italijanski izraz za glagol »verbo«.

Pismenost prične poglavje o glagolu z nekakšnim pojasnilom: »Glagol je beseda nam nesnana, drugim Slovenzam pa dobro snana. Al ker nebene bolshi namešt nje ni, jo v potrebi na pofodo vsamemo ...« (Pifm.: 64); tega v Laški pismenosti ni. Sledita definiciji glagola, ki se vsebinsko ne razlikujeta. Zasledimo spremembe v zadnjem delu definicije, ki je naveden z drugimi besedami:

»... al to , kar ji drugi delajo, kakor ...« (Lašk.: 4)

»... al nam snanio, kaj nam kdo drugi dé, kakor ...« (Pifm.: 64).

Pri primerih je tudi nekaj razlik. V obeh slovnicih najdemo glagole *biti, živeti, počivati, spati, brati, pisati, hvalen biti, grajan biti*. Laška pismenost nima naslednjih glagolov *hoditi, me boli* in *fkli*, Pismenost pa glagolov *iti, priti, prejet al odgnan biti*. Razlika je tudi ta, da Pismenost primere navaja v 1. os. ed. (*shivim, pozhivam, fpim*), Laška pa v nedoločniku (*shiveti, pozhivati, fpati*).

Vodnik v Laški pismenosti nadaljuje z deležji,⁶ v italijanščini jim pravi »participij«. Najprej navede nekaj primerov, npr. *amato, lublen; vivente, shiv; vivuto, shiv bil* ter pojasni, da jih imenujemo deležja, »... ker so deleshni ob enim skup Perloga ino Glagola ...« (Lašk.: 4). Obravnava tudi »nameštne deleshja«, v italijanščini »gerundj«, kjer pravi, da so tiste besede iz glagolov, ki se končajo na -ando ali -endo (*stando, stojé; giacendo, leshé; ajutando, pomagaje*).

⁶ Vodnik izraz *deleshje* uporablja v pomenu 'deležje, deležnik'.

Pismenost *namestno deleshje* obravnava v razdelku o spreganju glagolov (*vprega glagolſka*). Vodnik obravnava pet točk, in sicer glagol *gibati* s končnico *-zh* (*gibajo-zh*), *-aje* (*gib-aje*), *-ama* (*gib-ama*) ter končnici *-aj* in *-shi*, za kateri navede primera *ſkrivaj, ſkrivſhi*. Pri prvi točki v oklepaju zapiše še, da »*ſturivni ga nimajo, delavni pak, poſtavim: griſejo-zh, vro-zh*« (Piſm.: 78). Pri drugi točki pa doda, da k tej skupini spadajo tudi nekateri glagoli, ki se končajo z *e* (*ſtojé, fedé*).

Torej Laška pismenost podaja zgolj deležniške oblike, zajete v drugi točki Pismenosti, in sicer deležja s končnico *-aje* in *-e*.

Pismenost navaja deležje kot samostojno besedno vrsto, in sicer pod naslovom *Deleshje*, čeprav na tem mestu pove le, kje v slovnici so že govorili o deležju (pri glagolih) in kje še bodo (C. Vesanje).

Pri glagolu Pismenost govori tudi o prehodnih in neprehodnih glagolih. Najprej Vodnik napove, da so glagoli prehodni in neprehodni ter jih definira. Nadaljuje, da imajo prehodni glagoli *dajavni/delovni ali terpivni pomen* 'tvorni ali trpni način'. Pismenost navede tudi slovnične kategorije glagolov. Vodnik se podrobno posveča tudi *vpregi* 'spreganju' glagolov v dveh razdelkih *Vprega pomoshniga glagola* 'Spreganje pomožnega glagola' in *Vprega glagolſka* 'Spreganje glagolov'. Pismenost vsebuje tudi razdelek o nepravilnih glagolih (*Nevpravni glagoli*). Slovnica poda tri sklope nepravilnih glagolov, in sicer tisti, ki se končajo z *am*, tisti, ki se končajo z *em* ter tisti, ki se končajo z *im*.

Vsega tega Laška pismenost nima.

4.3.4 Predlog

Laška pismenost v oklepaju navaja italijanski izraz »preposizione«.

Obe slovnici na začetku podata definicijo predlogov:

»*Predlogi ſo beſedize, ktire predlagamo imenam ſa kaſati nanaſhanje ene ſtvari na drugo, al kaj je ena rezh proti drugi, kakor ſo ...*« (Lašk.: 4)

»Predlogi fo befedize, ktire predlagamo drugim befedam sa kasati, kako se ena stvar nanafha na drugo, kaj je ena rezh proti drugi, kako se dve rezhi med feboj al proti feboj sadershiti, poftavim rekozh ...« (Pifm.: 102).

Definiciji sta podobni, tista v Pismenosti dodaja še del več »kako se dve rezhi med feboj al proti feboj sadershiti«. Obe navajata primere predlogov, ki jih ima Laška pismenost več (*a, k; da, od; in, v; per, sa; con, s; senza, bres*); Pismenost ima samo tri, in sicer *proti, memo, v*. Za boljše razumevanje uporabita slovnici navedene primere v stavkih ter obrazložita uporabljen predlog:

Lašk.: *Questo campo è di Cesare, Ta niva je Zesarjova, kashem de Zesar je nivin lafñnik.*

Pifm.: *Sava tezhe proti zhernimu morju, kashem s befedo proti, kam se Sava nefe.*

Laška pismenost skozi celotno slovnico navaja zglede najprej v italijanščini in nato še prevedene v slovenščino, saj gre za slovnico tujega jezika.

V Laški pismenosti nato Vodnik spregovori o t. i. členastem predlogu »preposizione articolata«, ki ga imajo v italijanščini. Razloži, da če je potrebno pred samostalnik postaviti tudi določni člen, takrat povežejo člen s predlogom v eno besedo, ki jo imenuje »zhlenaft predlog« (namesto *di il* pravijo *del*, namesto *a il* pravijo *al*, namesto *in il* pravijo *nel* ...).

V Pismenosti pa nadaljuje z vrstami predlogov, ki so *nelozhlivi* (to so predpone) ter *lozhlivi* in *lozheni*, ki jih deli glede na vezavo s skloni. Vodnik vse tri vrste razloži in navede primere za definicijami.

4.3.5 Narezhje (Prislov)

Poglavju o predlogu sledi v obeh slovnicaх poglavje o prislovu.

Laška pismenost navaja italijanski izraz za prislov, in sicer »avverbio«.

Začetni definiciji prislova se razlikujeta, vendar vsebinsko povesta enako:

»Narezhja fo befede, ktire Glagolam perkladamo sa kasati, v ktirmu kraju, meštu, zhafu, al kako se godi, fe je godilo al fe ima goditi to, kar glagol isrekuje.« (Lašk.: 4)

»Narezhje pove, kako se kaj godi, kje, kdaj se godi al fe je godilo al bo.« (Pifm.: 107).

Obe slovnici navedeta drugačne primere in jih obrazložita, npr.:

Lašk.: *il tale va la al vien qua, ta in ta grede tje al pride fem, kashem mefto, kam grede al kam pride; legge bene al male, bere dobro al flabo, kashem kako bere;*

Pifm.: *drugazhi mislim, tukaj fim bil, drevi pojdem, narekujem, kako mišlim, kje fim, kdaj pojdem.*

V Pismenosti sledi primerom še Vodnikova razlaga, ki je v Laški pismenosti ni. Vodnik ponovno, vendar z drugimi besedami razloži, kaj je prislov. Doda tudi, da so prislovi podobni pridevnikom, kajti pridevniki povejo, kakšna je stvar ali oseba, prislovi pa, kakšno je glagolsko dejanje.

Poleg prislovov, ki so nastali iz pridevnika, poznamo še druge prislove. Slednje v Pismenosti navede po skupinah glede na to, kako se po njih vprašamo: *kje, kod, od kod, kolko krat/kolkrat, kolko/koliko, kdaj, doklej, kako, kam, kako filno, je li/li al li – al ne, sa kaj/sakaj, doklej, dokorej, obkorej, odklej*. Pod vsako vprašalnico so naštetni ustrezni prislovi.

Vodnik le v Pismenosti doda še dve opombi, prva je zapisana pod vprašalnico *kako*, druga pa na koncu poglavja.

4.3.6 Ves (Veznik)

Prislovu sledi poglavje o vezniku. To velja v obeh slovnicih. Laška pismenost dodaja tudi italijanski izraz za veznik, ki je »congiunzione«.

Podani sta osnovni definiciji veznika, ki se razlikujeta najprej po obliki. Laška pismenost poda primere in nato definira veznik, Pismenost pa ravno obratno, najprej definira veznik in nato navede primere. Pri sami definiciji zasledimo razliko v drugem delu le-te:

Lašk.: »... *veshejo ... al en pomen s drugim.*«

Pifm.: »... *veshe ... dva al vezh stavkov govorjenja.*«

Pri primerih so tudi razlike. Pismenost navaja samo tri (*ino, al, zhe*), Laška pismenost pa enajst (*e, ino; nè, ne; se, zhe, ako; ma, pak; perchè, ker; perciò, sato; benchè, deflih; pure, vunder; come, kako; così, tako; che, de*). Vodnik v Laški pismenosti povedano pojasni z uporabo veznikov v povedi, in sicer: »*Caino e Abele, benchè fosser fratelli, pure d'indole erano fra loro assai diversi, Kain ino Abel, deflih brata, sta bila vunder*

med feboj zlo rasniga rojenstva.«, v Pismenosti pa veznike uporabi besednozvezno ali stavčno: »*ogin ino voda, al plavaj, al vtoni, zhe v morje padeſh*«.

Vodnik v Laški pismenosti dodaja razlago besedice *che*, ki je v italijanščini lahko zaimek in veznik. Vodnik razloži, da je *che* zaimek takrat, ko se lahko vprašaš kateri, katera, katero, medtem ko je veznik, ko se ne moreš vprašati. Navede primer s povedjo. To je kontrastivni podatek glede na medjezikovno razliko.

Laška pismenost nima naštetih vrst veznikov s primeri. Pismenost pa obravnava devet vrst veznikov, in sicer: *vesavne ino rasprojivne* (ino, in, i, ter ...), *lozhivne* (pa, pak, temozh ...), *pogajivne al vgovorivne* (ako, ak, zhe ...), *naſprotivne al soprotivne* (al, pak ...), *dovolivne* (ako lih, de li ravno ...), *vsrok snanivne* (ker, de ...), *ſklepavne* (tedaj, torej ...), *verſtivne* (verh tiga, potle ...), *permerjavne* (ko, lih).

Pri vsaki vrsti so naštet primeri veznikov.

4.3.7 Medmet

Zadnja obravnavana besedna vrsta v obeh slovnicaх je medmet.

Slovnici sprva navedeta definicijo za medmet. Definiciji se razlikujeta v tem, da je razlaga medmeta v Pismenosti bolj strokovna, v Laški pismenosti pa je razlaga enostavnejša in bolj jasna, kar je razumljivo, saj je namenjena učenju tujega jezika. Navajam definiciji v obeh slovnicaх:

»*Medmeti (Interposti) ſo beſedize ah, oh, ahi, deh ino podobne, ktire medmetamo med govor ſa snaniti ſhaloſt, veſelje, zhudenje, ſhele ino druge ſtraſti (affetti) naſhiga duha ...*« (Lašk.: 5).

»*Medmeti ſo beſedize, s ktirmi damo na ſnanje kakſhin obzhutik naſhe duſhe; ſo glaſi naſhjih notrinih obzhutkov, ktire med naſh govor vmeſ metamo ali mezhemo ...*« (Piſm.: 114).

Opazimo tudi, da v Laški pismenosti Vodnik uporabi glagol *medmetati*, v Pismenosti pa *metati* in *med govor*.

Vodnik v Laški pismenosti navaja italijanski izraz za medmet, ki je »interposto«, kar v italijanščini pomeni *vrinjen*. Poleg italijanskega izraza medmeta poda še italijanski prevod besede *strasti*, tj. *affetti*.

V Laški pismenosti sledijo primeri (*ahi me misero, joj meni, gorje meni; oh me beato, o blagor meni!*).

Pismenost pa najpogostejše medmete natančno razdeli v osem skupin: 1. *oglaſ vefelja* (ju!, juhej!, hopfafa! ...), 2. *oglaſ shaloſti* (ah!, oh!, joj!, gorje! ...), 3. *oglaſ sazhudenja* (o!, ov!, tete!, ni mogozhe!), 4. *oglaſ sapasenja ali obnaglenja* (oho!, ha!, haha!), 5. *oglaſ podbudenja* (ala!, no!, nujte!, li na noge!), 6. *oglaſ tihiga klizanja* (ſt!, bſt!), 7. *glaſniga klizanja* (oj!, ojte!, zhaj!, na!, najte!) in 8. *oglaſ gnufenja* (pej/fej!, ba!, bah!).

4.3.8 Vada (Vaja)

To poglavje vsebuje Vodnikova Laška pismenost. Zasledimo ga v prvem delu slovnice in zaključuje oblikoslovni del.

S podnaslovom »*Sa lozhenje delov naſhiga govorjenja*« želi povedati, da gre za poglavje, kjer se ponovi obravnavane besedne vrste. Vodnik pravi: »*Perva ſkerb naj bo dobro raslozhiti dele naſhiga govorjenja.*« (Lašk.: 5). Podan je primer (kratka pravljica), s pomočjo katere pojasni posamezne besedne vrste (npr. *una je neodkasavni zhlen, volpe je ime, vedendo je nameſtno deleshje, disse je glagol, ma je ves itd.*). Pravljica je podana v italijanskem jeziku in nato prevedena v slovenščino. Posamezne besedne vrste Vodnik navede v italijanščini brez slovenskega prevoda, poimenovanje pa poda v slovenskem jeziku (*volpe je ime*).

Mislim, da je to poglavje ustrezno pri začetnem učenju italijanščine, saj učenci s pomočjo primera, ki vsebuje vse obravnavane besedne vrste, boljše razumejo snov ter pridobijo nekaj italijanskega besedišča.

4.4 Od govorjenja/Vesanje (skladnja)

Poglavje o skladnji vsebujeta obe slovnici in v obeh sledi oblikoslovju.

Laška pismenost ima še nekakšno dopolnitev naslova »*ino od tiga, kar isobradi en isrek*« ter italijanski izraz za skladnjo, ki je »*del discorso*« (Vodnikov prevod *od govorjenja*).

V Laški pismenosti Vodnik prične s tem, da so pomembnejši deli govora samostalniki, pridevniki in glagoli ter da poimenovati neko stvar še ne pomeni govorjenja, ampak je potrebno dodati tudi njeno lastnost, stan, kaj dela. V tem delu Vodnik že loči poimenovanje od upovedovanja, kar je pomembno za zgodovino naše stavčnočlenske skladnje.

Nadaljuje z razlago, kaj je izrek, in sicer pravi tako: »*Befede l'acqua è chiara imajo en zel pomen, kar se imenuje en isrek.*« (Lašk.: 6). Vodniku je izrek stavek, tj. zveza osebke in povedkove skupine. V nadaljevanju Vodnik analizira ta stavek in pravi, da je samostalnik voda *podmet* 'osebek' (it. *soggetto*), pridevnik bistra je *perdevik* 'povedkovo določilo' (it. *attributo*). Vodnik že razume, da v stavku samostalnik opravlja skladenjsko vlogo osebka, glagol vlogo povedka in pridevnik vlogo povedkovega določila. Izpelje, da je vsak izrek sestavljen iz *podmeta*, glagola *biti* in *perdevka*.

Torej obdelana je stavčnočlenska skladnja, kjer ima sodobno (strukturalno) teorijo o zloženosti vsakega povedka, ne le tipa *je bistra*, ampak tudi tipa *teče*, kar si razlaga z *je tekoča*. Zato Vodnik pravi, da tudi *l'acqua corre, voda teče* ima cel pomen in je potemtakem stavek, čeprav ni glagola *biti*.

Stavčnočlenskost se plaho nakazuje tudi v Pismenosti pri skladnji glagola, in sicer tudi v svoji pomenski določenosti: »*Vfaki glagol, kir ni v neokonzhavnimu salogu, ima en imenvavni padesh per febi, ktir je al délaviz al terpíviz ino ktir odgovarja na prafhanje kdo? Po timu imenvavnimu fe glagol vfelej ravna, kar tizhe spol, lize ino fhtevilo*« (Pifm.: 125). Stavčni člen predmet je tudi že imenovan: »*Rodivni padesh tudi dajejo fvojmu predmetu tifti glagoli ...*« (Pifm.: 126). Stavčne člene v Pismenosti Vodnik navaja več v slovarčku strokovnih izrazov na koncu slovnice, in sicer *perdevk* (Laška ima *perdevik*), *podseba/podsebik* 'osebek' (Laška ima *podmet*), *predseba/predsebik* 'predmet' (Laška ne omenja).

Pismenost poglavje o skladnji prične z definicijo, kaj *vesanje* 'skladnja' je.

To poglavje je razdeljeno na dva dela, in sicer »*Sklad besedi med feboj*«, kjer nas seznani z rabo posameznih besednih vrst (raba dveh samostalnikov, pridevnika in samostalnika, raba števnikov, raba zaimkov, raba sklonov, raba predlogov, prislovov, veznikov) in »*Vesanje zelih isrekov ino stavkov*« (besedni red, povezovanje stavkov, razpredelnica *glagoljskih podob*).

Kot smo ugotovili, je poglavje o skladnji v slovnicaх različno obdelano. V Pismenosti je veliko bolj podrobno, zajema kar 33 strani, v Laški pismenosti je zajeto na štirih straneh. Pismenost obravnava skladnjo besednih zvez in skladnjo stavka, Laška pismenost le skladnjo stavka. V Pismenosti izrazno in v zgledih ni zmeraj jasno, katero je stavek in katero poved v današnjem smislu. Deloma jasneje je to določeno v Laški pismenosti: tu mu je izrek stavek, tj. zveza osebkove in povedkove skupine. Stavčnočlenskost je tudi obdelana v obeh slovnicaх, vendar jo Pismenost le nakazuje, v Laški pismenosti pa je veliko bolj podrobno obdelana. To skladenjsko znanje in pojmovanje je Vodnik verjetno sprejel ravno iz slovnice romanskih jezikov (italijanske in francoske).

Po poglavju o skladnji se v Laški pismenosti prične »*Odlozhik drugi*« 'drugi del' slovnice, Pismenost pa nadaljuje z besedotvornjem »*Isobrasenje besed*«.

4.5 Imena ino perlogi (Samostalniki in pridevniki)

Drugi del Laške pismenosti se prične z naslovom »*Imena ino Perlogi*« 'Samostalniki in Pridevniki', kjer Vodnik govori o pregibnih in nepregibnih besednih vrstah. Vodnik uporabi izraza »*fklanjavni oz. nefklanjavni deli govorjenja*«. Pri prvem doda še italijanski izraz »declinabili«. Navede pregibne besedne vrste (samostalniki, pridevniki in glagoli) ter razloži, da so »... *fklanjavni, ker se dado fklanjat ino pregibat po rasnih okolshinah fvojiga peovoobrasniga konzhanja premenjamo konze na vezh naklonov*.« (Lašk.:7). Med nepregibne uvrsti predloge, prislove, veznike in medmete, saj »*fo nefklanjavni, ker vedno fvoje konze ohranio*«.

V Pismenosti o pregibanju Vodnik prvič spregovori v okviru samostalnika, in sicer v poglavju o sklonu »*padesh*«: »*Imena na konzu lahko pergibamo ino te pregebe imenujemo padeshe ...*« (Pifm.: 13). Pri pridevniku tudi omenja, da se le-ti pregibajo in imajo tri sklanjatve. Vodnik za ponazoritev poda sklanjatveni vzorec pridevnika *lep* v vseh treh številih in vseh sklonih. O spreganju glagola pa spregovori v poglavju »*Vprega*«, kjer pravi: »*Glagol na konzu pregibati po salogih, naklonih, zhaſih ino lizih imenujejo ſlovenski Pifmarji vpregati.*« (Pifm.: 67).

Glede na to, da sta slovnici učbenika, menim, da je Laška pismenost tukaj bolj pregledna, saj naenkrat navede pregibne in nepregibne besedne vrste, medtem ko Pismenost pri posamezni obravnavi besednih vrst omenja še, da so pregibne. Pri takem načinu se hitro zgodi, da se to informacijo spregleda in pozabi.

4.5.1 Sakaj fe konzi per Imenih ino Perlogih premenujejo (Spreminjanje končnic pri samostalnikih in pridevniki)

V Laški pismenosti sledi podnaslov »*Sakaj fe konzi per Imenih ino Perlogih premenujejo*«, kjer razloži, da se končnice pri samostalnikih spreminjajo, da se loči med moškim in ženskim spolom ter navede primere najprej v italijanščini nato v slovenščini (*colombo, golob, on; colomba, golobiza, ona*). Sledita definiciji za moški in ženski spol, ki se razlikujeta z definicijama spolov v Pismenosti, slednji sta bolj natančni:

»*Imena, ktire pomenio moshke, fo moshkiga ſpola, kakor colombo, golob; cavallo, konj; lupu, volk; gatto, mazhik. Ktire shenſke pomenio, fo shenſkiga ſpola, kakor colomba, golobiza; cavalla, kobila, ...*« (Lašk.: 7).

»*Moshkiga ſpola fo vſe moshke ino njih opravilne imena, tudi imena narodov, duhov, meſzov, zherk ino moshkih shival, naj ſi bodo ktirga kol konzhanja, kakor: brat vajvoda, Nemiz, ſhkrat, velki A, ... Shenſkiga ſpola fo vſe shenſke ino njih opravilne imena, ino vſih shenſkih shival, kakor: ſeſtra, periza ...*« (Pifm.: 10).

Pismenost to definicijo poda v okviru podpoglavja »*Raslozhik ſpola po pomenu*«, saj poglavje o spolu deli na dva podnaslova *Raslozhik ſpola po pomenu* in *Raslozhik ſpola*

po konzhanju, ker Vodnik pravi: »Spol posnemo al po imenovmu pomenu, al po njega konzhanju.« (Pifm.: 10). Omeni tudi, da so slovenski samostalniki treh spolov, in sicer moškega, ženskega in srednjega. Laška pismenost omenja samo dva (ženski in moški spol), ker za razliko od slovenščine italijanščina ne pozna srednjega spola.

4.5.2 fpoli (Spol)

Laška pismenost nadaljuje s poglavjem z naslovom »fpoli«. Vodnik pripiše italijanski izraz »i generi«. Tukaj obravnava končnice, ki so značilne za moški in ženski spol. Pismenost enako snov obravnava v podpoglavju *Raslozhik spola po konzhanju*. Opozoriti je potrebno, da ne veljajo enake končnice za spole v italijanščini in slovenščini. Navajam razlike:

	Laška pismenost	Pismenost
končnica -o	m. (colombo), ž. (lastna imena: faffo, Cloto; la mano, roka; imago, podoba)	sr.
končnica -e	m. (un lepre, sajiz), ž. (una lepre, sajka; ariete, oven)	sr., ž. mn.(bukve)
končnica -a	m. (Andrea, Andrej, profeta, prerok), ž. (casa,hiha; lionessa, levina; Londra, Londen)	ž., m. (vajvoda)
končnica -i, -u	en del m., en del ž.	sr.

Laška pismenost omenja še po točkah, da v italijanščini za živali so samostalniki večinoma moškega spola, da običajno ima moška oblika, ki označuje osebo, žival tudi žensko obliko, ki je izpeljana iz nje (*cane, pef, ki ima v shenfkimu cagna, pfiza; barone, baron – baronessa, baronka*), v nekaterih primerih so ženske oblike povsem drugačne od moške (*uomo, mosh – donna, shena; toro, bik – vacca, krava*). Dežele in reke so moškega spola, črke v abecedi pa so moškega spola, ženskega spola so samo *a, e, t, h, l, m, n, r, s, z*. Pismenost pravi, da so črke moškega spola. Laška pismenost na koncu za pridevnike pove, da tisti s končnico -o so vsi moškega spola, tisti s končnico -a

ženskega. Pridevniki s končnico -e služijo enako obema spoloma (*Uomo prudente, Donna prudente, rasumen mosh, rasumna shena*). Pridevniki s koncem -tore so moškega spola (*uomo vincitore, premagavshi mosh*) in imajo pri ženski obliki konec -trice (*donna vincitrice, premagavška shena*).

Pismenost v poglavju »*Moshke in shenške fo*« govori o tem, kateri samostalniki so lahko moškega in ženskega spola (*amsha, miſh, pot, serd*). Vsebuje tudi opombo, kjer Vodnik pravi, da nimamo nobenega znamenja za kazati spole, ampak beseda sama kaže svoj spol v končnici ter omeni, da nimamo člena (kot Nemci, Lahi, Francozi), ki bi opozarjal na spol.

4.5.3 Ihtevila (Število)

V Laški pismenosti po poglavju o spolu sledi poglavje o številu samostalnikov in pridevnikov. V Pismenosti tudi sledi spolu poglavje o številu, vendar samo pri samostalnikih.

Na začetku v Pismenosti Vodnik navede, da poznamo tri števila (uporabi tudi izraz *zhiflo*): ednino, dvojino in množino, medtem ko v Laški pismenosti navaja samo ednino in množino, ker italijanščina nima dvojine.

Obe slovnici podata definicijo števil, in sicer Laška pismenost ednino in množino definira takole: »*Kadar ime kashe eno famo ftvar, je edinjiga ihtevila, ...Kadar jih vezh imenujemo, je mnoshniga ihtevila ...*« (Lašk.: 7).

V Pismenosti doda v definiciji še besedo *oseba*: »... *edinje kader je ena fama ofeba al ftvar, ... dvojftno, kadar je dvoje ofeb ali ftvari ... mnoshno kadar so tri ofebe al ftvari, al pa njih vezh ...*« (Pifm.: 12). Zamenjan je tudi besedni red. Slovnici imata različne primere:

Lašk: *en golob, ena golobiza, dva al vezh golobov;*

Pifm.: *shena, nosh; sheni, nosha; shene, noshi*

Laška pismenost nadaljuje s pravilno tvorbo množine v italijanščini, Pismenost tega ne vsebuje. Vodnik razlaga, da praviloma tvorijo samostalniki moškega spola, ki se

končajo na -o ali -e, množino na -i (*maestro, mojster – maestri, mojstri; pastore, pastir – pastori, pastirji*). Samostalniki ženskega spola na -a se v množini končajo na -e (*rosa, goshovka – rose, goshovke*), če se končajo na -e, dobijo v množini -i (*volpe, lefize – volpi, lefize*).

Sledi, po točkah 1–6, Vodnikovo navajanje posebnosti pri tvorbi množine.

V prvi točki govori o tem, da imajo samostalniki, ki se končajo s poudarjenim samoglasnikom, enako končnico v ednini in množini (*una città, mefto – molte città, mefta*). Druga in tretja točka razlagata, da nekateri moški samostalniki v množini spremenijo spol (*bracci* (m.) – *braccia* (ž.), *roke*). V četrti točki pove, da moški samostalniki, ki se končajo na -co ali -go, dobijo v množini končnico -chi oz. -ghi (*palco, palchi, voder, vodri; albergo, alberghi, nozhovanje, ofhtaria*). Če imajo samoglasnik spredaj, se končajo na -ci oz. -gi (*medico, medici, sdraviviz, sdravivizi; teologo, teologi, bogasnaniz, bogasnanzi*). Peta točka obravnava samostalnike ženskega spola, ki imajo v ednini končnico -ca ali -ga, v množini pa -che ali -ghe (*monaca, monache, nuna, nune; verga, verghe, shiba, shibe*). Zadnja točka navaja edninske (*mele, med*) in množinske (*nozze, poroka; spezie, difhave ...*) samostalnike. O množinski obliki namesto dvojinske govori Vodnik tudi v Pismenosti: »*Nafhe roke, noge, vufhefa ino ozhi, akolih fo famo dvoje, vunder v mnoshnimu vezhidel imenujemo ...*« (Pifm.: 13).

V Laški pismenosti na koncu poglavja Vodnik razloži še, kako je s končnicami pridevnikov v množini ter navede edninske pridevnike.

4.5.4 Kashepadeshi ino zhleni (Kazalci sklonov in členi)

Vodnik v oklepaju navede italijanski prevod naslova »segnacasi e articoli«.

»*Konzi Lafshkih Imen ino Perlogov se pregibajo po fami rasnosti spola ino shtevila.*« (Lašk.: 11). Vodnik prične s tem pojasnilom in nadaljuje, da so Latinci imeli še druge pregibe, ki jih imenuje »*padeshi*« 'skloni'. Sklone obravnava tudi Pismenost v poglavju z naslovom »*Padesh*«.

Obe slovnici podata definicijo za sklone, ki sta oblikovno različni, vsebinsko pa enaki:

»... *Padeshi, to je rasne padenja ali konzhanja eniga ino tiftiga Imena.*« (Lašk.: 11)

»Imena na konzu lahko pergibamo ino te pregbe imenujemo padeshe, kakor bi rekli, kako befeda na konzu pada.« (Pifm.: 13).

Obe navajata, da obstaja šest sklonov. V Pismenosti so podana vprašanja za posamezni sklon (*kdo, zhiga, komu, kaj, per komu, s kom*), medtem ko so v Laški pismenosti podani le skloni. Pri poimenovanju sklonov Vodnik še ohranja starejše konverzne pridevniške oblike. Kar se tiče poimenovanja sklonov se razlikujeta peti in šesti sklon:

Lašk.	Pifm.
imenvaven	imenvaven
rodiven	rodiven
dajaven	dajaven
toshiven	toshiven
klizaven	skasaven
iemaven	sturiven

Laška pismenost dodaja še, da se prvi sklon imenuje tudi »ravni padesh«, ostale pa »neravne padeshe«.

Nadaljuje, da Lahi sklone izrekajo s pomočjo predlogov (*di, a; da, od; con, s; per, sa; k, v; in, v*) in jih imenujejo »*kashepadeshi*«, ker naj bi nakazovali sklone. Vodnik slednje pojasni s primerom: »... *fo namešt cesare, di cesare, a cesare itd., Latinzi rekli cesar, cesaris, itd. To je zesar, zesarja, zesarju ... po nafhim ...*« (Lašk.: 12) in razloži, da imamo Slovenci sklone tako kot Latinci. Vodnik poda zglede za člene in členaste predloge, ki ustrezajo posameznemu sklonu, za ednino in množino moškega in ženskega spola (npr. ed. m. sp.: *imenvaven* (il, lo), *rodiven* (del, dello), *dajaven* (al, allo), *toshiven* (il, lo), *klizaven* (o), *iemaven* (dal, dallo, nel, nello, col, collo ...)). Razloži tudi, kdaj se rabijo posamezni členi:

- *lo, dello, gli, degli* uporabljamo, ko se samostalniki začenjajo s *s* + soglasnik ali *z* *z* (*lo spirito, duh; lo zecchino, slat, zekin ...*),
- *il, del, i, dei* uporabljamo, ko se samostalniki začenjajo s soglasnikom (*il ferro, sheleso; il marmo, vfvitlen kamen, vaplenik; i ferri, shelesje*),
- izjema: *gli dei* ne *i dei*, bogovi.

Vodnik razloži, da samostalniki, ki se začenjajo s samoglasnikom v ednini moškega in ženskega spola, naj bi imeli člen *lo, dello, la*, vendar pogoltnjejo samoglasnik in tako napravijo »pogolt« 'elipso' (*l'onore, zhaft; dell'onore, zhasti; l'amicizia, priasnoft*). Italijani pogoltnjejo samoglasnik tudi pri predlogu *di*, če mu sledi samostalnik, ki se začinja na samoglasnik (*d'uomo, zhlovekov*).

Pismenost tudi obravnava *pogolt* 'elipso' v poglavju z naslovom »*Pogolt*«, v katerem Vodnik govori, kako nekaterih samoglasnikov večkrat sploh ne izgovorimo, ampak jih kar pogoltnemo. Navede še znamenje za pogoltenje, in sicer ('). V treh točkah razloži, kdaj se rabi elipsa (pri besedah *k', h', s', v'* namesto *ko, ho, so* ali *fo, vu*; v besedah *mi, ti, ki, ko*: *kaj t'je na ozhefu? M'oteka*; kadar je beseda predolga: *imenvanmu* namesto *imenovanimu*).

4.5.5 Od vpotrebe zhlenov (Uporaba členov)

Laška pismenost nadaljuje s poglavjem »*Od vpotrebe zhlenov*«, ki je razdeljeno na dva podnaslova *Vпотреба odkasavniga 'določnega' zhlena per lafnih imenih* in *Vпотреба odkasavnih zhlenov ino neodkasavnih 'nedoločnih' s fplohnimi imeni*. Vodnik ponovno⁷ pojasni, da imajo Italijani dve vrsti členov (določni in nedoločni) ter razloži, da moška lastna imena nimajo člena (*Pietro, Paolo, Andrea*), ženska lastna imena pa imajo člen (*la Fiammetta*). Člen dajejo tudi priimkom (*il Petrarca*). Nadaljuje, da za mesta ne uporabljajo člen; za gore, hribe, jezera dajejo člen (*le Alpi, fneshniki; il Benaco, Benafhko jesero ...*); reke, potoki, dežele, kraljestva lahko imajo člen pred seboj (*il Po è torbido, Padova je kolna; la Lombardia è fertile, Lombardia je rodovitna*) lahko ga nimajo (*è caduto in Po, je padel v Padova*). Predimki kot so *Don, gofpod; Donna, gofpa; fanto, fvet* itd. tudi nimajo člena (*Don Alberto, Donna Maria, san Francesco ...*). Meni se zdi, da tam, kjer sta obe možnosti, s členom in brez, Vodnik ni dosleden, saj samo ponekod navaja primere v stavku, drugje pa ne.

⁷ Laška piemenost člene obravnava že v poglavju *Perlog* (peta točka).

4.5.6 Od primerjaunih ino prefeshnih Perlogou (Primerni in presežni pridevniki)

Vodnik prične z razlago, kako se tvori primernik v italijanščini, in sicer s prislovom *piu* se tvori primernik povečanja, s prislovom *meno* pa primernik pomanjšanja. Primernik poimenuje *fodnja stopnia*. Pojasni, da so nekateri pridevniki prevzeti iz latinščine že sami po sebi primerni, zato ne potrebujejo prislova *piu* (*maggiore* pomeni *piu grande*, *peggiore* pomeni *piu cattivo*, *superiore* pomeni *piu sopra* ...).

Obravnava tudi presežnik, in sicer pravi: »Kadar hozhemo de kdo ima ktiro takfhinoft u nar vezhi stopni, premenjamo konez perlogou ino ga konzhamo s issimo; to imenujemo perfeshno stopno ...« (Lašk.: 16). Torej se v italijanščini presežnik dela s pripono -issimo, ki mu pravijo absolutni presežnik. Pravi, da je še ena vrsta presežnika, ki se imenuje *prefeshna permirjavna stopina*, ki se tvori z določnim členom in prislovom *piu*. Vodnik navede tudi italijansko poimenovanje *le-te*, ki je »superlativo di paragone« 'relativni presežnik'.

V tem poglavju Vodnik pri italijanskih primerih ne navaja slovenskih prevodov.

Laška pismenost torej obravnava dve stopnji pridevnika, primernik (*fodnja stopnia*) in presežnik (*perfeshna stopna*), medtem ko Pismenost obravnava poleg primernika in presežnika tudi osnovnik. Slednja o stopnjah pridevnika govori v poglavju »Stopnje merjenja v perlogih«, kjer pravi, da imajo pridevniki tri stopnje, in sicer *stavno*, *fodnjo* in *perfeshno*.

Vodnik v Pismenosti poda razlago za posamezno stopnjo:

STAVNA stopnja (osnovnik) je takrat, ko je pridevnik takšen, kot je sam na sebi v osnovni obliki. Laška pismenost te stopnje ne obravnava.

SODNJA stopnja (primernik) je takrat, kadar dve stvari primerjamo med seboj. Laška pismenost pravi, da je ta stopnja takrat, ko ima oseba ali stvar lastnost v večji ali manjši meri kot druga.

PRESEŽNA stopnja (presežnik) je takrat, kadar pomen pridevnika in lastnost dvignemo na najvišjo stopnjo, tako da druge presežemo. Stori se tako, da pred

primernik postavimo besedico *nar* ali *naj* (*nar lepshi, naj rajshi*), pa tudi besedice *prav, celo, silno, močno* k osnovniku (*prav lep, zlo gerd, mozhno jesen*).

Laška pismenost presežno stopnjo tudi tako definira, in sicer da ima nekdo lastnost na največji stopnji, ter da jo Italijani tvorijo s pripono -issimo.

4.5.7 Od imen ino perlogov Velizhaunih, Mainshaunih ino Grajaunih (Večalna, manjšalna in slabšalna oblika samostalnikov in pridevnikov)

V tem poglavju Laške pismenosti Vodnik obravnava besedotvorje, saj razloži, da se v italijanščini za poimenovanje velike ali majhne stvari, uporablja veliko pripon, ki dajejo osnovnemu pomenu besede določen prizvok.

Pismenost besedotvorje veliko bolj natančno obravnava v poglavju z naslovom »*Isobrasenje besed*«. Tukaj Vodnik že na začetku poudari, da zlaganje v slovenskem jeziku ni prav pogosto. Obširno obravnava navadno izpeljavo iz samostalnikov, pridevnikov ter sestavljanje iz glagolov (*Isobrasenje imen, Isobrasenje perlogov, Obrasenje in preobrasenje glagolsko*). Pri vsakem poglavju navede ustrezna obrazila. Pri samostalniku obdela tvorjenke za *moshake* in *shenške*, tvorjenke srednjega spola na -je, izpridevniške tvorjenke, pojmovna imena, prebivalska imena ... Pri pridevniku so obdelane tvorjenke za dejavnost, snovnost, »v se prejemljivost« (npr. *vuzhliv*), podobnost, obilico, množstvo, posamezno in skupno svojilnost, pri glagolih pa obravnava predpone.

Na koncu je pod naslovom *Obras ptujih imen per naf* prikazano še prevzemanje besed, predvsem lastnih. Vodnik pravi, da jih domačimo (*Ptolemeus – Ptolomej, Cypros – Zipper, Zipra*), včasih jih domačimo tudi v izglasju osnove (*Ambrosh*).

Vodnik v Laški pismenosti za pripone uporablja izraz *konzi*, v Pismenosti pa izraza *perftavke* (pripone) in *predloge* (predpone). Besedotvorno podstavo poimenuje *deblo*, ki jo omenja samo Pismenost.

Obe slovnici obravnavata večalne, manjšalne in slabšalne besede ter navajata obrazila,⁸ s katerimi jih tvorimo. Vodnik posamezno obliko tudi razloži in pojasni s primeri.

Velizhaune 'večalne'

V Laški pismenosti Vodnik najprej poda definicijo, da so veličavne takrat, kadar označujejo nekaj silno velikega in se končujejo s pripono -one (*tronco – troncone, klada, kladna*). Moška oblika -one se doda tudi samostalnikom ženskega spola, ki postanejo moškega spola (*casa – casone al casona*). Pripono -otto, za ženski spol -otta, se dodaja, ko pomeni beseda nekaj malo manj velikega (*giovinotto, giovinotta, mladinaft, mladinafta*).

Pismenost pravi, da pripone -on, -ina, -inka, -azh, -iha, -ula, -in, -ulha pomenijo poveličanje (*Jakon, hlapzhon, deklina, bogatin ...*).

Mainshaune 'manjšalne'

Tvorijo se s pripono -ino oz. -ina (*fanciullino, pobezh, dete; fanciullina, punzhka*), pripono -etto oz. -etta (*giovinetto, mladenzhizh; giovinetta, dekliza*), pripono -ello oz. -ella (*contadinello, kmetizh; contadinella, kmetiza*), pripono -atto (*cerbiatto, jelenzhik*). Vodnik pojasni, da včasih Italijani delajo dvojno zmanjšanje in s tem se pomanjševalni pomen okrepi in bi ga lahko prevedli kot zelo majhen, npr. *coselina, stvarzhiza*.

Pismenost navaja pripone -e, -ze, -ik, -iz, -izh, -izhe, -izhik, -izhizh kot manjšalne, prijazne, ljubke pripone za moški in srednji spol (*ferzhize, dletize, telze, selze, kralizhik*). Tudi v Pismenosti Vodnik navaja, da se pomanjševalni pomen lahko okrepi (*lubzhik, sobzhik, kruhizh*). Ženske manjšalne pripone so -iza, -izhina, -ka, -za (*dekliza, hifhiza, gospodizhina, lubza*) (Pifm.: 151).

⁸ Laška pismenost navaja obrazila za italijanski jezik, Pismenost za slovenščino.

Grajaune 'slabšalne'

Najprej poda definicijo, da imajo Italijani pripone, ki pomenijo slabljenje in te se imenujejo *grajaune*. Torej dajejo osnovnemu pomenu slabšalni pomen. Te pripone so -astro oz. -astra (*giovinaastro, giovinastra, mladina*), -accio oz. -accia (*libraccio, bukvine; cartaccia; papirine*), -uzzo ali -uccio oz. -uzza ali -uccia (*regaluzzo al regaluccio, dazhik 'darilce'; cosuzza al cosuccia, rezhiza, stvarza*). Navede še nekaj primerov slabšalnih oblik (*plebaglia, druhal; gentame, ludstvina ...*). Na koncu poda še pripone, ki označujejo pomanjševanje in slabšanje hkrati, in sicer -igno ali -iecio oz. -igna ali -iccia (*rossignio, rosseiecio, rudezhkast, sbledeno rudezhast*). Tak pomen ima tudi pripona -ognolo oz. -ognola (*gialloglono, rumenkloft*).

Pismenost kot slabšalne pripone navaja -avf, -avfla, -avt, -ot, -otla (*kmetavf, bernjavf, smikavf*). Navede še pripone, ki so silno slabšalne in zmerjalne: -uh, -uta, -usa, -efh, -esh (*lenuh, potepuh, babura, klobuta al klopota (flab klobuk), babesh*).

4.5.8 Lizhne imena (Osebni zaimki)

V Laški pismenosti poglavju o manjšalni, večalni in slabšalni obliki sledi poglavje o osebnih zaimkih.

Pismenost osebne zaimke obravnava v poglavju »Namestime« 'zaimek' in ne samostojno, kot to stori Laška pismenost. Razlika se pokaže tudi pri samem poimenovanju, in sicer Vodnik v Laški pismenosti uporablja izraz *lizhne imena*, Pismenost pa *lizhne namestimena*.

V Pismenosti pod osebnimi zaimki najprej zasledimo osnovno definicijo za 1., 2. in 3. osebo. V Laški pismenosti na to definicijo naletimo v prvem delu slovnice, in sicer na koncu poglavja o samostalniku. Definiciji se nekoliko razlikujeta:

»... ker io ino noi pomenio lize al liza, ktire govore; tu ino voi, tište ktirim govorimo; ino se pomeni druge, ktire ne govore ino ktirim ne govorimo, ampak od ktirih govorimo.« (Lašk.: 2).

»... *pervo lize, to fim jes, kir govorim; drugo lize je ta, s komur govorim; tretje lize je tift, od ktirga govoriva ...*« (Pifm.: 55).

Prva razlika je ta, da Laška pismenost zaimke navaja samo v italijanščini brez slovenskega prevoda. Poda zaimek za ednino in množino (*io* 'jaz', *noi* 'mi', *tu* 'ti', *voi* 'vi', *se*), medtem ko Pismenost podaja le zaimke za ednino (*jes*, *ti*, *on*). Največja razlika je pri zaimku za 3. osebo, kjer Laška pismenost navaja kot zaimek za 3. osebo povratni osebni zaimek *sebe* (*se*), Pismenost pa zaimek *on*.

Obe slovnici vsebujeta sklanjatvene vzorce osebnih zaimkov za 1., 2. in 3. osebo, vendar Laška pismenost samo v ednini in množini, Pismenost pa v vseh treh številih. Laška pismenost zaimke navaja najprej v italijanščini, nato v slovenščini. V Pismenosti je večina primerov pri sklanjatvenem vzorcu naglašanih, v Laški pismenosti naglasov ni.

Prvo spremembo zasledimo pri sklanjatvenem vzorcu za osebni zaimek za 1. osebo v ednini, in sicer Laška pismenost v rodilniku nima navezne oblike *me*, v mestniku nima nobene oblike (Pismenost navaja *per meni*), v ablativu navaja primer *od mene* (Pismenost: *s menoj*, *s meno*); v množini so spremembe v mestniku, kjer Vodnik ne navaja nobenega zaimka (Pismenost: *per naf*) in v ablativu navaja zaimek *od nas* (Pismenost: *s nami*). Pismenost v imenovalniku vsebuje še oblike zaimkov za ženski in srednji spol (*me*), Laška samo za moški spol (*mi*). Verjetno zato, ker italijanščina ne razlikuje spola.

Pri sklanjatvenem vzorcu za osebni zaimek za 2. osebo so v Laški pismenosti primeri samo v italijanskem jeziku, zato ni možna primerjava.

Sklanjatveni vzorec za osebni zaimek za 3. osebo je v slovnicih povsem različen. V Laški pismenosti Vodnik kot zaimek za 3. osebo, namesto zaimka *on* (kot to stori v Pismenosti), navaja povratni osebni zaimek *sebe* (*se*). Pismenost povratni osebni zaimek obravnava v okviru poglavja o osebem zaimku ter pravi, da »... *flushi sa vfe tri fpole, fhtevila ino liza ino nima imenvavniga padesha*.« (Pifm.: 58). Sklanjatvena vzorca povratno osebnega zaimka se nekoliko razlikujeta:

	Laška	Pismenost
R	di se; febe	febe, fe
D	a se, si; febe, fe	febi, fi

T	se si; febe, fe	febe, fe
M	/	per febi
O	da se; od febe	feboj, febo

4.5.9 Casauni perlogi ino posebno nameštmena (Kazalni zaimki in posebni zaimki)

Egli, ella

Laška pismenost podaja še sklanjatveni vzorec zaimkov *egli* 'on' in *ella* 'ona' v ednini in množini. *Egli* in *ella* sta prvotni obliki (fosili) za zaimka *lui* in *lei*.⁹ Pojavljata se samo v slovnica, učenih besedilih, pravniškem ali liturgičnem jeziku.

V opombah Vodnik razloži, kdaj se posamezna oblika zaimka uporablja.

Che, cui, quale, chi

Vodnik v Laški pismenosti navede nanašalne zaimke že v naslovu, in sicer so: *che*, *cui*, *quale*, *chi*. Ne poda slovenskega prevoda. Razloži, da so ti zaimki nanašalni, ker se nanašajo na prej imenovan samostalni.

Pismenost nanašalne zaimke obravnava v poglavju »Namestime«. V prvem delu osnovne definicije pove enako kot Laška pismenost, dodatno definicijo pojasni s primerom: »... ino na njo nasaj gledajo, kakor ako rezhem: voda, ktira je kolna, ni sdrava; tukaj se ktira nasaj nanasha ino gleda na ime voda ...« (Pism.: b) 60). Našteje zaimke: *ktir-a-o* al *kir-a-o*, *ktirkol*, *ktirakol*, *ktirokol*, *fam-a-o*. Sklanjajo se kot pridevnik *lep*. Za zaimek *kdor* poda sklanjatveni vzorec v ednini za moški, ženski in srednji spol.

Laška pismenost navaja sklanjatveni vzorec za ednino in množino zaimka *che*. Vodnik navede slovenski prevod zaimka *che* samo v imenovalniku (*ktir*).

Pismenost vsebuje tudi sklanjatveni vzorec zaimka *ktir* v vseh treh številih in za vse tri spole. V Pismenosti Vodnik pravi, da ima zaimek *ktir* krajšo obliko *ki*.

⁹ Lui 'on' in lei 'ona' sta osebna zaimka za 3. osebo v ednini.

Laška pismenost pod *Opomini* navaja rabo posameznih nanašalnih zaimkov, in sicer zaimka *che* in *cui* pravi, da se rabita za oba spola in v obeh številih; namesto zaimkov *di cui*, *da cui*, *con cui*, *per cui* se večkrat uporablja *onde* (rabita ga Dante, Boccaccio); zaimek *quale* je lahko v vprašalni rabi ali za izražanje dvoma; zaimek *chi* pomeni *colui* *che* 'tifti kir' ali *coloro che* 'tifti ktiri', včasih namesto njega stoji *cui*.

Pismenost pa v opominu govori o medstavi pomožnika med *ki* in osebnozaimensko obliko, razen v 3. osebi.

Questo, cotesto, quello, costui, cotestui, colui

V Laški pismenosti poglavju o nanašalnih zaimkih sledi poglavje, kjer Vodnik prične z razlago, da so *questo*, *cotesto* in *quello* pridevniki ali zaimki. Pridevniki so takrat, ko se nahajajo poleg samostalnika, zaimki pa takrat, ko stojijo samostojno. Razlago ponazori s primeri v italijanščini.

Sledi obravnava zaimkov *costui*, *cotestui* in *colui*, kjer Vodnik navede tudi slovenski pomen teh zaimkov (*costui* 'ta zhlovek', *cotestui* 'ta zhlovek tukaj', *colui* 'tift zhlovek'). Navede še oblike za ženski spol (*costei*, *cotesta*, *colei*) in oblike v množini (*costoro*, *cotestoro*, *coloro*). Oboje navede samo v italijanščini. Nadaljuje z razlago razlike med zaimkoma *questo* in *cotesto*, in sicer pravi: »... *de questo* pomeni kar je meni bliso ino *cotesto* kar je animu blishej, ktirnu govorim ...« (Lašk.: 21). Razlago ponazori s primerom v italijanskem jeziku, ki mu sledi slovenski prevod: » ... *prendete mi questo libro*, vsemi te bukve, to je, ktire v rokah imam ino *date mi cotesto*, daj mi tift, to je, ktire ti imašh.« (Lašk.: 21).

Esso, desso, aesso, medesimo

V tem poglavju Laške pismenosti Vodnik razloži rabo v naslovu omenjenih zaimkov. Pravi, da *esso* in *essa* pomenita enako kot zaimka *egli* in *ella* (v slovenščini *on* in *ona*), s tem da se *egli/ella* uporabljata za osebo, *esso/essa* pa za stvari. Zaimek *esso* je lahko tudi v pridevniški rabi, ko se nahaja ob samostalniku. Takrat ima pomen *lo stesso*, *il medesimo*, *ravno ta*, *ravno tift*.

Sledi razlaga zaimka *desso*, ki pomeni ravno tisti ter razlaga zaimkov *aesso* in *medesimo*, ki pomenita »... *ravno tiftoft ofebe al ftvari*, od katere govorimo ...« (Lašk.: 21).

Altri, altrui

Zadnje poglavje v nedokončani Laški pismenosti obravnava zaimka *altri* in *altrui*, kjer Vodnik razloži, da *altri* v ednini pomeni *altro uomo*, *kdo drugi* in se pojavlja samo v imenovalniku. V ostalih sklonih uporabljajo namesto njega zaimek *altrui*.

4.6 Poglavja v Pismenosti, ki jih Laška pismenost ne obravnava

Prvo poglavje, ki ga Laška pismenost ne obravnava, so »Zherke«, ki seznani bralca z glasoslovjem (glasovi slovenskega jezika, kolikost samoglasnikov, izreka soglasnikov, zlog). Naslednje poglavje, ki ga Laška pismenost nima, je peto poglavje v Pismenosti z naslovom »Glasova mera«, kjer obravnava *slog*, *enosloshne* in *vezhsloshne befede*. Prav tako ne obravnava zadnjega šestega poglavja v Pismenosti »Prepone«. V tem poglavju Vodnik navaja ločila. Obravnava: *res* 'vejica', *nadpizhje* 'podpičje', *dvapizhje* 'dvopičje', *pika* 'pika', *prafhaj* 'vprašaj', *podpizhje* 'klicaj' in *medmeftje* 'oklepaj'. Pismenosti je dodan tudi slovarček (*Pomen pifmenjih befed*) strokovnih jezikoslovnih izrazov, ki ga Laška pismenost nima. Slovarček zajema kar 305 gesel. Vodnik je slovenskim izrazom pripisoval latinske ustreznice, redko tudi nemške (v 44-ih primerih), samo enkrat pa je navedel le nemško ustreznico (pri *fnaden*).

4.7 Primerjava jezikoslovnega izrazja po abecednem redu

Laška	Pismenost	Danes
A		
abezeda	abezeda	abeceda
B		
befeda	befeda	beseda

breshtevilnoft	breshtevilen	brezštevilnost
Č		
zherka	zherka	črka
zhlen	zhlen	člen
zhlenaft predlog	/	predlog povezan z določnim členom
D		
dajaven	dajaven	dajalnik
deleshje	deleshje	deležje, deležnik
djanje	djanje	dejanje
dolozhena (ftvar)	dolozhen	določen (prid.)
dolozhiven (zhlen)	/	določni (člen)
(sopomenka odkasavni zhlen)		
E		
edinje	edinje	ednina
edinji	edinji	edninski
enosloshen	enosloshen	enozložen
G		
glagol	glagol	glagol
glafnik	glafnik	samoglasnik
govor	govor	govor
govoriti	govorim od zhefa	govoriti
govorjenje	govorjenje/pogovor	govorjenje
grajaune (imena)	grajaven	slabšalnice
I		
iemaven	sturiven	orodnik
ime	ime	samostalnik
imenvati	/	imenovati
imenvaven	imenvaven	imenovalnik

islaganje	islaganje	razlaga
isobrasit	isobrasim	sestavljati
isrek	isrek	izrek, stavek
isreka	isreka	izreka
isrekvati	/	izrekati
isviranje befedi	isviranje befed	izvor besed

K

kaklhinoft	kaklhinoft	lastnost
kaklhnivaven perlog	/	lastnostni pridevnik
kashepadesh	kashepadesh (v lafhki pifm.)	kazalec sklona
klizaven	skasaven	zvalnik, vokativ
konez	konez	končnica
konzhanje	konzhanje	konec, končnica

L

laftno ali posebno ime	laftno ime	lastno ime
lize	lize	oseba
lizhno ime	lizhno namestime	osebni zaimек

M

mainfhaune (imena)	manjshaven	manjšalnice
medmet	medmet	medmet
medmetati	metati	metati
mnoshno	mnoshno	množina
moshki spol	moshki spol	moški spol

N

naklon	naklon	način
namestime	namestime	zaimек
nameftno deleshje	nameftno deleshje	deležje na -e
nanafhavno namestime	nanafhavno namestime	nanašalni zaimек
narezhje	narezhje	prislov

nedolozhiven (zhlen)	/	nedoločni (člen)
(sopomenka neodkasavni zhlen)		
neodkasan (del)	/	nedoločen
neodkasavni zhlen	/	nedoločni člen
neravni padesh	/	ostali skloni (brez imenovalnika), stranski skloni
nefklanjaven	nefklanjaven	nepregiben

O

od govorjenja	vesanje	skladnja
odkasati	/	določiti
odkasavni zhlen	/	določni člen

P

padesh	padesh	sklon
perdevati	/	priložiti
perdevik	perdevk	povedkovo določilo
perlagati	perlagati	predložiti
perlog	perlog	pridevnik
perfeshna štopna	prefeshna štopnja	presežnik
perštau	perštavik	pripona
pervoobrasen	pervoobrasen	prvinski
pifmenoſt	pifmenoſt	slovnica
pleme	pleme befedi	besedna vrsta
podmet	podfeba/podfebik	osebik
pogolt	pogolt	elipsa, izpust
pogoltvat	pogoltvam	izpustiti
predlog	predlog	predlog
pregba	pregba	pregib
pregibat	pregibam	pregibati
prefeshna permirjavna štopna	/	relativni presežnik
prefeshni (perlog)	/	/

R

ravni padesh	/	imenovalnik (it. caso retto)
red	red	red, zaporedje
rodiven	rodiven	rodilnik

S

fkkladati	fkkladam	ujemati
fklanjaj	fklanjaj	sklanjati
fklanjaven	fklanjaven	pregiben
fodnja ftopna	fodnja ftopna	primernik
foglafniki	foglafniki	soglasniki
fpolhno ali opzhinje ime	narezhivno ali fpolhno ime	občno ime
fpol	fpol	spol
fstopna	fstopna, fstopnja	stopnja

Š

fhtevilo	fhtevilo/zhislo	štrevilo
----------	-----------------	----------

T

toshiven	toshiven	tožilnik
----------	----------	----------

V

vdarjan	vdarjan	naglašen
velizhaune (imena)	pomenio povelizhanje	večalna oblika
ves	ves	veznik

Z

slog	slog	zlog
------	------	------

Ž

shenfski fpol	shenfski fpol	ženski spol
---------------	---------------	-------------

5 ZAKLJUČEK

Primerjava Laške pismenosti s Pismenostjo je pokazala, da sta slovnici dokaj različni. Prva razlika je že v tem, da je ena slovenska slovnica, druga pa slovnica tujega jezika, in sicer italijanskega. Laška pismenost je nedokončana slovnica, ki je ostala v rokopisu, ki je delno ohranjen, medtem ko je Pismenost dokončana in tiskana slovnica.

Laška pismenost je namreč prevod po Soavejevi šolski slovnici *Grammatica italiana ad uso delle scuole normali*. Vodnikova italijanska slovnica zajema le dve poglavji iz Soavejeve slovnice, in sicer prvo, ki obravnava splošno razlago besednih vrst in skladnjo ter drugo poglavje o samostalniki in pridevniki. Če bi Vodnik prevedel celoto (morda jo je, vendar se ni ohranila), bi Laška pismenost vsebovala še ostala poglavja iz Soavejeve slovnice, in sicer poglavje o glagolih in deležjih, o predlogih, veznikih, prislovih, medmetih ter del, ki podrobno obravnava sintakso.

Če pričneš z listanjem slovnice, ugotoviš, da so poglavja v slovnici različno razvrščena in različno poimenovana. Pismenost je strukturirana bolj pregledno, saj si poglavja sledijo od glasoslovja, skladnje, besedotvorja, meroslovja vse do ločil. Laška pismenost takoj prične z oblikoslovjem, na kratko predstavi skladnjo in v drugem delu ponovno nadaljuje z oblikoslovno obravnavo. Največ razlik je torej pri podajanju snovi,¹⁰ ki jo slovnici vsebujeta, in sicer zasledimo naslednje razlike.

Že uvoda sta različna. Laška pismenost poda definicijo glagola govoriti, Pismenost pa definicijo pismenosti. Laška pismenost že v uvodu našteje besedne vrste, ki jih Vodnik obravnava v nadaljevanju, Pismenost to stori šele v poglavju o oblikoslovju *Besede*.

V Laški pismenosti uvodu sledi poglavje o oblikoslovju, medtem ko v Pismenosti sledi uvodu poglavje o glasoslovju, ki ga italijanska slovnica ne obravnava.

Pri oblikoslovju je bistvena razlika ta, da Laška pismenost obravnava sedem besednih vrst, saj zaimke obravnava v okviru pridevnika, deležja pa skupaj z glagoli, Pismenost pa govori o devetih besednih vrstah, ker ima zaimke in deležje za samostojni besedni vrsti.

Pri zaimkih Laška pismenost najprej obravnava posamezne vrste zaimkov, in sicer kazalne, nedoločne in svojilne zaimke obravnava, v prvem delu, v okviru pridevnika,

¹⁰ Upoštevati je potrebno, da so razlike tudi zaradi strukturnih razlik med obema jezikoma.

osebne in nanašalne zaimke pa obravnava v drugem delu slovnice, prav tako v okviru pridevnika in samostalnika in šele naknadno poda osnovno definicijo zaimkov, medtem ko Pismenost zaimke obravnava samostojno (pod svojim naslovom), ga definira, našteje vrste in vsako posebej analizira. Menim, da je ta način boljši, bolj pregleden, če pomislimo, da je slovnica namenjena učencem. Laška pismenost zaimkov ne poimenuje tako kot Pismenost, ampak jih samo definira. Poimenuje le osebne zaimke, in sicer *lizhne imena*, Pismenost pa *lizhne nameftimena*. Razlike so tudi glede povratnega osebnega zaimka, in sicer je v Pismenosti naveden kot samostojna vrsta zaimka, Laška pa obravnava povratno osebni zaimke kot zaimke za 3. osebo, namesto zaimka *on*. Obe rabita za zaimke termin *nameftimena*. Števnike obe obravnavata v okviru pridevnika. Laška na kratko našteje samo glavne in vrstilne, Pismenost pa, poleg teh, še ločilne, ponavljalne, množilne. Glagol je veliko bolj podrobno obravnavan v Pismenosti, ki spregovori o prehodnih in neprehodnih glagolih, posveti se spreganju glagolov, navede slovnične kategorije glagolov, vsebuje razdelek o nepravilnih glagolih. Vsega tega Laška pismenost nima. Obe slovnici v okviru glagola obravnavata deležja. Razlika je ta, da Pismenost deležje res navaja kot samostojno besedno vrsto pod naslovom *Deleshje*, čeprav pove na tem mestu le, kje v slovnici se je že govorilo o deležju (pri glagolih) in kje se še bo (pri skladnji). Pri predlogu Laška pismenost obravnava členasti predlog, značilen za italijanščino, Pismenost pa razloži tri vrste predlogov (neločivi – predpone, ločivi in ločeni). Tudi pri vezniku je Pismenost bolj podrobna, saj navaja in razlaga vrste veznikov (vezalni, ločilni, protivni, dopustni, sklepalni in primerjalni), Laška jih nekaj le našteje, ne da bi jih ločila v skupine. Po obravnavi besednih vrst v Laški pismenosti sledi poglavje *Vada*, ki je nekakšna vaja za utrjevanje osvojene snovi, kjer s pomočjo primera v italijanskem jeziku, ki vsebuje vse besedne vrste, ponovno le-te pojasni. To je z didaktičnega vidika zelo ustrezno, saj je slovnica namenjena učenju tujega jezika in tako učenci na primeru bolje dojamejo snov ter se naučijo razlikovati med besednimi vrstami.

Poglavje o skladnji sledi v obeh slovnicih oblikoslovju. Različni sta že poimenovanji (Lašk.: *Od govorjenja*, Pism.: *Vesanje*). V Pismenosti je veliko bolj podrobno, saj zajema kar 33 strani, v Laški pismenosti je skladnja obravnavana na štirih straneh. Pismenost zajema skladnjo besednih zvez in skladnjo stavka, Laška le skladnjo stavka. Stavčnočlenskost obravnavata obe slovnici, vendar jo slovenska slovnica le nakazuje, v italijanski slovnici je veliko bolj podrobno obdelana, saj že ločuje poimenovanje od upovedovanja » *Al samo imenvati kakfhino stvar fhe ni govorjenje, je treba tudi snaniti*

al nje kakshinoft, al nje stan, al kaj dela. To sturifh al s' glagolam essere, biti in s' kakim perlogam ...» (Lašk.: 6), kar je pomembno za zgodovino naše stavčnočlenske skladnje.

Po poglavju o skladnji se v Laški pismenosti prične drugi del slovnice, ki obravnava ponovno predvsem oblikoslovje, in sicer samostalniki in pridevniki. Obravnavane in našteje so pregibne in nepregibne besedne vrste, Pismenost slednje (da so pregibne) navede sproti pri obravnavi besednih vrst. V tem delu sta obravnavana tudi spol in število samostalnikov in pridevnikov. Razlika je v tem, da Pismenost navaja tri spole (m., ž., sr.), medtem ko Laška govori le o moškem in ženskem spolu, ker italijanščina ne pozna srednjega spola. Prav tako pri številu omenja le ednino in množino, ker Italijani nimajo dvojine. Spregovori tudi o sklonih, ki jih Pismenost obravnava pod naslovom *Padesh*. Obe govorita o šestih sklonih, pri čemer so prvi štirje enako poimenovani, razlika je v poimenovanju petega in šestega sklona (Lašk. ima *klizaven* 'zvalnik' in *iemaven* 'ablativ', Pism. pa *skasaven* in *sturiven*). Italijani naj bi sklone izrekli s pomočjo predlogov, zato jih Vodnik poimenuje *kashepadeshi*. Stopnje pridevnikov so tudi obravnavane v drugem delu Laške pismenosti, kjer govori o primerniku in presežniku, medtem ko Pismenost, poleg primernika in presežnika, navaja tudi osnovnik.

Besedotvorje je v Laški pismenosti zajeto v poglavju o večalni, slabšalni in manjšalni obliki pridevnikov, kjer so navedene pripone, ki so značilne za tvorbo večalnih, slabšalnih, manjšalnih izrazov. Pismenost besedotvorje obravnava podrobno v lastnem poglavju o besedotvorju (*Isobrasenje besed*), kjer obravnava navadno izpeljavo iz samostalnikov in pridevnikov ter sestavljanje iz glagolov. Tudi Pismenost spregovori o značilnih priponah, s katerimi se tvori večalne, manjšalne in slabšalne besede. Razlikuje se tudi poimenovanje za pripone, saj v Laški pismenosti se rabi izraz *konci*, v Pismenosti pa *perstavki*. Pismenost uporablja še izraza *deblo* za besedotvorno podstavo in *predloge* za predpone.

Obe slovnici torej obravnavata tri skupna jezikoslovna področja, in sicer oblikoslovje, skladnjo in besedotvorje. Laška pismenost ne vsebuje poglavja o glasoslovju, ki je v Pismenosti naslovljeno *Zherke*, poglavja o meroslovju in poglavja o ločilih. Nima niti slovarčka strokovnih izrazov, ki se v Pismenosti nahaja na koncu slovnice. Menim, da bi bilo dobro, če bi imela Laška pismenost vsaj poglavje o črkah, saj bi tako učenci spoznali italijansko abecedo, ki je nekoliko drugačna od slovenske.

Laška pismenost podaja tudi pravila, ki so značilna samo za italijansko slovnico in jih zato Pismenost nima, npr. pravila, kako se pravilno tvori množina v italijanščini, obravnava člene, ki jih v slovenščini ne rabimo, posebne zaimke.

Primerjava jezikoslovnega izrazja je pokazala, da se v obeh slovnicih večinoma rabijo enaki izrazi. Razlike so pri poimenovanju petega in šestega sklona, saj v Laški pismenosti Vodnik rabi izraza *klizaven* (zvalnik) oz. *iemaven*, v Pismenosti pa *skasaven* oz. *sturiven*. Različno je tudi poimenovanje osebnega zaimka, razlikuje se jezikoslovni izraz za skladnjo (Lašk.: *od govorjenja*, Pism.: *vesanje*) in poimenovanje osebk, ki je v Laški pismenosti *podmet*, v Pismenosti pa *podfeba*. Pri nekaterih izrazih so prisotne razlike zgolj v zapisu (*perfeshna stopna* : *prefeshna stopnja*, *perftauk* : *perftavik*, *pleme* : *pleme befedi*). Nekatere jezikoslovne izraze Pismenost nima, ker so značilni samo za italijanski jezik. Posamezni Vodnikovi izrazi so v rabi še danes, npr. *glagol*, *medmet*, *predlog*, *befeda*, *zherka*, *zhlen*, *enosloshen* ...).

Med slovniciama so tudi podobnosti. Pri obeh slovnicih je metajezik slovenščina, kar pomeni, da je slovnična tvarina obravnavana v obeh slovnicih v slovenskem jeziku. Laška pismenost vsebuje tudi nekaj italijanskega jezika, saj primere navaja najprej v italijanščini in nato sledi prevod v slovenščino. Tudi pri vseh besednih vrstah, ob slovenskih terminih v oklepaju, navaja ustreznice v italijanščini.

Slovnici sta tudi zasnovani kot učbenika, ki imata praktični namen poučevati in izobraževati. To se kaže v podajanju snovi, saj so strokovna spoznanja podana preprosto in nazorno in se tako lažje usidrajo v naslovnikovo zavest. Menim, da sta učbenika didaktično učinkovita, saj je vsaka razlaga ponazorjena s primeri iz vsakdanjega življenja, poleg tega Vodnik, na nekaterih mestih, vzpostavlja zvezo z naslovníkom, ga ogovarja, poučuje, kar je s pedagoškega stališča učinkovito, saj tako pravila bolj zaležejo.

Zadnja podobnost je, da sta slovnici napisani v bohoričici.

Na koncu lahko sklenem, da sta obe slovnici primerni za učenje, saj obe prinašata bistvene značilnosti slovnice, tako slovenske kot tudi italijanske. Res je, da je, v primerjavi z Laško, slovenska Pismenost bolj pregledna in urejena, kar je pričakovano, ker je izšla v tisku, Laška pa je šele osnutek, odvisen od izvirnika, ki prinaša manj pregleden in sistematičen opis italijanščine. Obe sta torej primer spajanja in povezovanja znanstvene in šolske dejavnosti.

6 VIRI IN LITERATURA

6.1 Viri

1. Valentin Vodnik: *Lafhka Pifmenoft ali Gramatika sa Latinjske Franzoske shole v Illirii*, Preftavil Vodnik.
2. Valentin Vodnik: *Pifmenoft ali Gramatika sa Perve Shole*. Ljubljana: 1811.
3. Francesco Soave: *Grammatica italiana ad uso delle scuole normali*. Brescia: 1818.
http://www.bdcrusca.it/scheda.asp?radice=000217149_1&seq=65&file_seq=173
4. Francesco Soave: *Gramatica ragionata della lingua italiana*. Milano: 1817.
http://books.google.si/books?id=9PFDAAAacAAJ&printsec=frontcover&dq=gramatica+ragionata&hl=sl&ei=303jTfTrEM_3sgaC48SPBg&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=1&ved=0CCcQ6AEwAA#v=onepage&q&f=false

6.2 Literatura

1. Stanko Janež, Miroslav Ravbar: *Pregled slovenske književnosti*. Maribor: Založba Obzorja Maribor, 1965. 81–84.
2. Janko Kos: *Valentin Vodnik*. (Znameniti Slovenci). Ljubljana: Partizanska knjiga, 1990.
3. Izidor Modic: Vodnik kot jezikoslovec. *DiS*, 1909. 446–453, 495–500.
4. Martina Orožen: Jezik učnih knjig v 19. stoletju. *Oblikovanje enotnega slovenskega knjižnega jezika v 19. stoletju*. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete, 1997. 121–153.
5. Mojca Pacek: Jezikoslovno izrazje 19. stoletja. *Slavistična revija*, letnik 51/2003, št. 1. 33–51.
6. Marta Pirnat: Znanstveni jezik v Vodnikovi slovnici. *Slovenski jezik v znanosti*. Ur. Ada Vidovič - Muha. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete, 1986. 101–109.
7. Matej Rode: Valentin Vodnik in prevajanje. *Obdobje slovenskega narodnega preporoda*. Ur. Matjaž Kmecl. Ljubljana: Filozofska fakulteta, 1991 (Obdobja, 11). 311–317.
8. Beatrice Rovere - Fenati: *Slovnica z vajami kratko in pregledno. Italijanščina*. Ljubljana: Rokus klet, 2009.
9. Vlado Schmidt: *Zgodovina šolstva in pedagogike na Slovenskem II (1805–1848)*. Ljubljana: Delavska enotnost, 1988.

10. Jože Toporišič: Valentin Vodnik. *Portreti, razgledi, presoje: k zgodovini slovenskega jezikoslovja ob 400-letnici Trubarjeve smrti*. Maribor: Založba Obzorja, 1987. 17–31.
11. Jože Toporišič: *Slovenska slovnica*. Maribor: Založba Obzorja, 2000.
12. *Zgodovina slovenskega slovstva I: do začetkov romantike*. Ur. Lino Legiša in Alfonz Gspan. Ljubljana: Slovenska matica, 1956. 401–423.
13. *Slovenski biografski leksikon 1925–1991: Vodnik Valentin*. Ljubljana: SAZU.
<http://nl.ijs.si:8080/fedora/get/sbl:4369/VIEW/>

IZJAVA O AVTORSTVU

diplomskega dela

Spodaj podpisana Astrid Bržan (vpisna številka 18020977) sem avtorica diplomskega dela z naslovom *Vodnikova Laška pismenost ali gramatika za latinske in francoske šole v Iliriji in njegova slovenska slovnica*.

S svojim podpisom izjavljam, da je predloženo diplomsko delo izključno rezultat mojega lastnega raziskovalnega dela pod mentorstvom red. prof. dr. Irene Orel. Prav tako se zavedam, da je predstavljanje tujih del kot mojih lastnih po zakonu kaznivo.

V Kopru, dne _____

Podpis avtorice: _____